

Engelandts apél en beroep van de secrete cabale of vergaderinge te Withall, aen en op den grooten raedt van de natie, zijnde de edele en gemeente vergadert in Parlement : behelsende een levendige schilderie van den loosen aert en handeling der kroone van Vranckrijck, nevens een wytluftig bewijs, dat het seer gevaerlijck is voor sijn majesteyt van Engelant in den oorlogh te volherden, en hoemen nochtans niet tegenstaende de schadelijckheyte van dien deselve heeft begonnen en voortgeset

<https://hdl.handle.net/1874/20641>

gec ENGELANDT'S 146
A P E L en B E R O E P

Van de Secrete

C A B A L E of V E R G A D E R I N G E

Te

W I T H A L L,

Aen en op den

G R O O T E N R A E D T van de **N A T I E,**

Zijnde

De Edele en Gemeente vergadert in Parlement.

In 't Engels gedaen door een oprecht Liefhebber sijns
V A D E R L A N D T S.

En van foodanigen daer uyt vertaelt.

Behelsende een levendige schilderie van den loofen aert en handelinghe
der Kroone van Vranckrijck ; nevens een wytlustig bewijs, dat het
seer gevaerlijk is voor sijn Majesteit van Engelandt in den Oor-
logh te volherden ; en hoemen nochtans niet tegenstaende
de schadelijkheyt van dien deselve heeft begonnen
en voortgeset.

't A M S T E R D A M,
By de Weduwe van Joseph Bruyninck, Boeckverkoopster op
de Beurs Sluys. 1673.

Phædrus Lib. 1. Fab. 5.

*Nunquam est fidelis cum potente Societas.
Tettatur hæc Fabella propositummeum.*

*Vacca & Capella, & patiens Ovis injuria;
Socii fuere cum Leone in saltibus.
Hi cum cepissent cervum vasti corporis,
Sic est locutus, partibus factis, Leo:
Ego primam tolto, nominor quia Leo.
Secundam, quia foris sum, tribuetis mihi.
Tum quia plus valeo, me sequetur tertia.
Malo adficietur, si quis quartam tetigerit.
Sic totam prædam, sola improbitas abstulit.*

Nederduytsch.

OP, op, Engelandt op, merckt dit verdichtfel aen,
En leert wat schae het zy, met *Siercken* aen te spannen;
In 't eerst sy sweeren trouw, om uw tot moeyt' te raen;
Maer haer wit uytgewerckt, wert ware trouw gebannen.

DE Stier en jonge Geyt in Maetschappy verbonden,
Met 't oversachte Lam, en 't Hooft van al het Vee.
Gaen t' samen op der jaght, om wilt voor grage monden,
En vingen by geval een groot en wichtigh Ree.
De Leeuw valt trouwloos af: en kant sich tegen allen,
In 't deylen deser vanght; *mijn*, seght sijn hoogh gesagh;
Kom 't eerst gedeelt, of moest my 't recht van Leeuw ontvallen.
Het *ander* om mijn moeyt' my niet ontgaen en magh.
En wijl ick meester ben sal oock het *derde* volgen.
Maer wee hem! die het *viera* sal komen aen te slaen.
En soo heeft 't loos geweld den gantsen roof verswolgen,
Om dat'er niemandt was die dat kon tegen gaen.

ENGELANTS APÊL,

Aen't

P A R L E M E N T.

HEt is tegenwoordigh een Eeuwe vol van wonderen, en zoo wy met een opmerckendt oogh Europa doorloopen, wy sullen sien dat dese laetste jaren ons hebben verschafft zoo veel wonderlijcke saken, als eenige Eeuwe voorhenen onse Voor-vaders hebben uyt geleverd. Namentlijck den afval van Poortugael, mitsgaders de wonderlijcke behendigheydt waer door de selve plotselijck uytgevoert wierd, synde onvergelykelyck by eenige Eeuwen. Het Bly eyndigend Treur-spel van Massanello, gelijkende veel eer een Poëtisch verdrichtsel, dan een oprechte waerheyd. 't Afletten van Koningen, en dat noch vreemder is, haer willige resignatie, waer van de Historien van oude tijden ons weynigh voorbeelden vertoonen, sulcks datse daerom by naer het eenige voorwerp van onse geschiedenissen geworden zijn; en soo wy van 't overigh Europa ons oogh keeren na dit ons Eylant, onse verwonderinge sal aenwassen, en in een verbaeftheyd veranderen; dewyl wy zullen vinden dat dese kleyne Brittannische Wereldt is een kleyne Toneel van al de schrickelijcke uytkomsten die op den ganschen Aerdbodem vertoont zijn, dit alles hebben wy gesien, ende oock ons deel gehad in dingen die onse Nakomelingen nauwlijcks sullen gelooven, ja mogelijk niet meer als 't geen gesegt wert van des Conings Arthurs ronde tafel. De Historien van onse laetste beroerte sal oock gereyckent werden onder de versierfelen van *Romances van Gildas*, ende wat dier soorten meer zyn.

Maer mogelijk sal onder alle onse schielijcke veranderingen, beroerten, en Raetsplegingen geene meer uyfstecken, en verwonderens weerdiger zyn, dan de tegenwoordighe verbintnisse met *Vranckrijck*, nevens den Oorlogh die wy hebben aengevangen, en noch tegen *Hollandt* onderhouden, daer nochtans de Maetschappye met *Vranckrijck* so gevaerlyck is. 't Ware buyten alle twyfel boven 't bereyk van een gemeyn verstant, om sich in het minst te kunnen inbeelden en eenigfints te beseffen, hoe een Gereformiert Coningryck, sonder door eenige onyernydelycke nootsakelyckheden daer toe geperst te zyn, met sulcken hevigheyd sal arbeeyden om der Protestanten saeck en intrest te vernietigen; of wel hoe de Engelse Raetslieden syne Majesteyt können raden, te wagen 't wysselvallighe Lot van den Francen Coningh, sonder syn eygen voordeel daer in te beooghen. Is'er wel yemandt ter Werelt, die syn oordeel sal schicken naer de maet van voorsichtigheyd ende te gelyck kunnen begrypen hoe wy, die toeleggen om te bewyzen onsen rechtvaerdigen Titel tot de Kroone van *Vranckrijck*, hoe wy haren tegenwoordighen Coningh kunnen ondersteunen om het gheheel Christendom te

overrompelen, en zijn Ryck buyten alle palen uyt te setten? of hoe men, om te behouden de heerschappie ter Zee, met alle mogelyckheyt sal trachten de gansche Duytsche Scheeps-macht te brengen onder 't Franse gebiet, en ons over hare overwinninge verblyden, even als of wanneer sy het Lant veroveren, dan niet op de selve tijdt Meester wierden van hare Havens, Rivieren en Vlooten? Is ons niet meenighmael ter ooren gekomen, dat 'er voor desen wel scherpe Boden wierden gefonden aen den Franssen Coning, soo haest hy maer begonde aen den romp van een onnoosel Scheepken, dat hy op stapel hadde? En wie sou dan hebben derven droomen, dat Vice-Admiralen, ende andere aensienlijke Zee-Officieren naer het Franse Hof wierden afgefonden om haer in alles by te staen, en tot het toerusten en voortstuwen van hare Vloot dapper aen te setten; quanfuys uyt meedogentheyt over hare onervarentheyt in Zee-saecken, sulcks dat men daer door en uyt een broederlijke liefde hare raeuwe Zee lieden als by der handt leyde en op onse Vloot door 't puyck van ons Volck oeffende, (haer soo gemackelijck t'huys brengende, 't geen wy lange gefocht, ende door eygen ervarentheyt duyt en op 't hoochste gekocht hebben) en om alles tot den top toe te voltoeyen, selfs voor haer quam te vechten en op ons even als een schildt 't gevaer liet afsteuyten, met sulcken uytflagh als gebleken is, dat het Franse Esquader, als ware 't gevecht alleen tot haer vermaeck geweest, soo ongeschonden daer af quame, als doen sy uy hare Haven seyl kosen.

't Schielijck nieuws, en d'onverwachte vreemde Raetspleginge heeft veroorsaect ons volgende oochmerck; en schoon sy alle die reden en deelen aen de behoudnisse van 't Schip daer in sy varen, wel niet aen 't Roer sitten, soo is 't echter een yders plicht, soo wel als haer onopsprakelijck en ongetwyfelt recht, soo veel in haer is 't stranden en stooten voor te komen, dewyle andre somtijds 't gevaer over 't hooft sien. Op dese billijcke en rechtmatige gronden soo neem ick dan vryheyt om dit geschrift op te dragen aen den Grootten Raet van de Natie, ootmoedelijck versoeckende dat het gelesen werde met een onzydigh oordeel, ende de Waerheyt gewogen in de Schale van Heyligheyt.

Voor af moet ick een yder, om allen quaden indruck hier van voor te komen, dit waerschuwen, dat ick hier niet van voornemen ben een verdedighingh voor de Hollanders te schryven, of al haer doen te rechtvaerdigen; veel minder de ydele en onnutte blaeuwe Boekjens tegens haer te vermeerderen; als welke geen rechtsinnig Engelsman kunnen vermaken, en haer selven in 't lesen genoegsaem wederleggen. Dit sal ick alleen seggen, alsoo alle Christenen boven alle dingen naer de rechtvaerdigheyt des Oorloogs behooren om te sien, eer sy de Wapenen opnemen of weygeren neer te leggen, dat het der wysheyt en voorfichtigheyt van beyde de Huysen wel sou passen, te hooren wat de Hollanders tot verschooning hunner saken kunnen voorwenden, en ernstelijck te overwegen hare openbare en bysondere betuygingen, daer by hare ongeveynsde begeerte so wel als hare volvaerdigheyt om Engelant soo veel als doenlijck is, genoegten te geven, ende sijne Majesteys vrientchap hooger dan op een gewoone prys te koopen.

Maer

Maer het is mijn tegenwoordig oogwit niet om my in dese bysonderheden diep in te laten, of oock om te stikken na de rechtvaardigheyt of onrechtvaardigheyt van dien Oorlog, maer veel liever te overleggen ende te onderfoecken, genomen den Oorlog in 't eerst noch so rechtvaardig ware, hoe ver dat het geraden is daer in te volherden. Dit sal ick doen soo kort en klaer als de sake eenigfins kan lijden, en daerom my selven aen de volgende Hoofstucken binden,

1. Een kort verhael van den aert en handelinghe dier Kroone, waer mede sijne Majesteyt in verbont is getreden.
2. De noofsakelijcke en onvermydelijcke gevolgen van dien Oorlogh.
3. Eenige gemeene opmerckinge op 't geheel, met een verhael van de maniere en trappen waer op desen Oorlog en begonnen en tot sulcken hooghte voortgesteygert is.

Eerstelijck, al de geene die niet in allen deelen vreemdelingen in de werelt sijn sullen gewillig toe staen, dat *Vranckrijk* boven alle Coninckrycken van *Europa*, soo niet in alles, ten minsten in 't een of 't ander uytmunt, immers dat het sommige voordeelen in overvloedt besit, die andere geheel moeten missen. De grooten omtreck van haer gebiet, de Volckryckheydt van dien, de langen sleep van hare Heeren en Edelen, hare ingeboren moedigheydt, mitsgaders dit voordeel, datse sijn opgewiegt en onderwesen in krygs-oeffeningen, ende dat van den opkomst harer Monarchie af, de wel-geleghentheydt van haer Landtschap, ende hare schoone kans om in alle voorvallen hare gebueren afbreuck te doen, de vruchtbaerheydt des Landts, mitsgaders de overvloedt van Waren en Manufacturen daer mede sy hare Gebueren gerieven, ende ten laesten de groote inkomsten van den Coning, die nu sedert eenige jaren sonder 't minste tegenspreken geheerft heeft, waer door sy des te bequamer sijn om haer Naebueren te verdrucken. Alle dese voordeelen 't samen hebben *Vranckrijk* in alle *Eeuwen* hoogdravende gedachten in geblasen; en onder *Carolus Magnus* bracht men 't al soo verre, dat men een nieuw Westers Keyserryck op hegte gronden begon vast te setten, 't welck buyten alle bedencken sou in top getrocken sijn, ware die groote Heerschappie niet verdeelt, onder des voorseyden *Carolus Magnus* kinderen, 't geen oock in volgende *Eeuwen* veel bloedige Oorlogen gebrouwt heeft.

Een tweede opmerckelycke verhinderinge tot den aenwas van de France Mogentheyt was ten tyde van *Hugo Capet*, dingende en staende na de Croone, en om die met des te minder wederstreven sich selven op 't hooft te setten, en alle de Groote op syn handt te krygen, maecte hy alle hare Gouvernementen erfelyck in maniere van Princelyckheden: Van dese syn soo veel groote Huysen gesprootten, datse metter tydt magtig geworden sijn, en sich niet hebben ontsien selfs tegen den Francen Coning te oorlogen; en terwyle sy dus verswackt waren, bragt het Huys van Bourgonje, doen met *Engelandt* vereenight zynde, dat Coninckryck in soo slechten staet, als een yder bekent is.

Louys den elfde was d'eerste, waer onder, naer dat d'*Engelse* niet alleenig was af handigh gemaectt hare nieuwe Conquesten en Winsten, maer oock het geen

iy van oudts in *Frantckryck* beleeten naaden , de *France* Croon weer in groot ter aensien quam te wasschen; als oock onder sijn Soon *Carel de VII.* die door t'overrompelen van 't Coninkrijk *Napels* , nevens 't innemen van *Brittanje* geheel *Europa* deed beven.

Dit bragt te weeg dat alle de Nabuerige Princen tegens hem t'amen spanden, waer door hy schielijk weer over gaf, tgeen hy had ingefwolgen, maer de grootsuchtige gedachten van sijn nakomelingen souden de vryheden van *Europa* weder in groot gevaer gestelt hebben , ware het *Huys van Oostenryck* niet seer haestigh tot een groote hoogte geklommen met het verkryghen van ontallijcke Provincien , die door *Carel de V.* vereenigt wierden , waer door de Keyserlijcke Croon *Francoys den I.* ondraeyt en onfutselt wiert , hoewel hy 't met grooten yver daer op toeley , en ten dien eynde al verscheyde Ceurvorsten op sijn zy had gekregen.

Dus was de Franse Mogentheyte te licht en opgehaelt , sulcks dat de gheseyde *Francoys* , hoewel verscheydemael geholpen door den Grooten *Soliman* , Turckschen Keyser , ten laetsten gedwongen wiert te bucken onder de Zege pralende Wapenen van *Carel de V.* en sijn gevangen te blyven, tot dat hy sijn Vryheyt met een schandige Vrede wilde koopen.

Maer sijn Soon *Hendrick de I I.* had beter geluck , ende onder andere winsten, soo vergroote hy sijn gebied met drie schoone Keyserlijcke en Bisschoppelijcke Steden , en 't stont gesien dat hy verder sou hebben voortgevaren, ware hy door een schielijcke dood niet verrast geweest. *Engelandt* ondertusschen , op die tijdt sijn eygen intrerst en baet getrouw zijnde , was doen de evenaer en hielt de strydige Partijen met een voorfichtige hant in soo grooten gelijkheyt , als haer eygen gelegentheyte lyden konde.

In de minderjarigheyt van syne Kinderen soo begon die bloedige moort, en inlantse beroerte , die veertigh jaren achter een geduert heeft , en dit Ryck geheel sou hebben doot gefoelt , soo de eersucht van *Philips de tweede* had willen gedoogen, dat het in verscheyde Prinsdommen naer 't oogherck van de Grooten ware verdeelt geworden.

Maer *Hendrick de IV.* ghesterckt door de tweedracht ontstaen tusschen de Spaense ende 't Heylig Verbont en verscheyde malen in 't velt sijnde Meester gebleven , maecte sijn voorgheven tot het recht van de Croone goet , en deed het overhalen door den voorspoet sijnere wapenen; waer op hy weynig daer naer, om adem te halen en sijn krachten te vernieuwen, den vrede met *Spanjen* heeft getroffen.

Nauwlijx was hy in rust, of sijn gedachten begonden sich op noch hooger leeft te schoeyen , voor hebbende *Europa* te hervormen , ende alle de Coninckrijcken en Republijken ten sijnen tijde tot een seker minder getal te brengen , en dat met sulcken bepaling , als hy naer sijne hooge wysheyt soude goet vinden , synde in dese sijne Krygs-streec sulcken winste voor hem te doen, die hem of ten minsten sijne Naelaten machtigh genoeg souden maecken om yder een boven 't hoeft te waffen , en tot een algemeene Monarchie te komen.

Om dit sijn voornemen uyt te voeren , had hy alree de Opperhoofden van sijn Leger

Leger en andere Oversten gekosen; maer terwyl hy dus druck besig was om gelt en Wapenen te verschaffen, quam een haestige doot syn groote werck te gelyck met syn leven eyndigen.

Het beginsel, en (in waerheyt) het meerendeel van 't leven van *Louys de XIII.* synen soon wiert dapper ontruft door inlantse beroerten; ten welcken tijde het *Huys van Oostenrijck* by naer geheel *Duytslant* overheerde; en op den slag by *Praegh* een schoone kans had tot het gantsche Keyserryck. Maer *Vranckryck* sig van alles 't huys ontslaende, vergrote (onder voorgeven van 't *Huys van Oostenrijck* te wederstaen, alsoo hy van verscheide Vorsten om hulpe en bescherming tegens den Keyser gevleyt wiert) sijn eygen mogenthey, veroverende nieuwe Provincien en aensienlycke Steden in *Spanjen*, *Italien*, *Duytslant* en *Nederlanden*, 't welck fulcken jalousie en nayver in haer eygen vereenigde Vrienden verweckte, datmen de Vrede te *Munster* doordrong om haren verderen voortgang te steuyten.

Omtrent dien selven tijdt, desen tegenwoordigen Coning, noch minderjarig synde, soo begon den nieuwen inlantse Oorlog in *Vranckryck* levendig te werden, en kreegh *Spanjen* so gelegenthey om syn geleden schaede ten deelen te verhalen, ter uijt toe, dat de laeste Protector van *Engelandt* met *Vranckryck* aenspannende tot het uytvoeren van sommige syner (te weten *Vranckrijcks*) baetsoeckige en doortrapte voornemen, welke den onderganck van *Europa* wel eerlang met sig mochten slegen, haer weder wat deden afnemen, en naer de doot van *Cromwel*, de *Pirenesche Vrede*, die haer soo welkom was, doorbreken.

Eer wy verder gaen, om ons dieper te geven in de bysondere Staet-faken van het tegenwoordige Franse Hof, verfoeck ick vryheyt om hier wat stil te staen, en den Leser met sich te geven de opmerckelycke gevolgen van 'tgeene alreede gefegt is, om welke kennisse te voltoeyen, wy genootsaekt syn hem tot hare wylfugige geschiedenissen te wijfen.

Eerstelijck, *Dat'er geen grooter gegeven kan werden van de Fransche binnenlantse Mogenthey, dan datse soo meenigte van staets veranderingen, daer sy van tijt tot tijt mede geworstelt hebben, sijn te boven gekomen; welke nochtans in allen schijn andere volckeren souden hebben afgemat en te gronde gebracht.*

Ten tweeden, *Datse in alle Eeuwen soo haest niet hare inwendige beroerte sijn meester geworden, ofse hebben nyt een onversadelijcke Krijgsucht altijd getracht yets te ondernemen tegens hare Nabueren, en haer Rijck nyt te breyden by 't hayr vattende alle gelegentheden om de menschen i' ontrusten, ende so waerlijck te doen blijcken, datse noyt machtigh genoeg geweest zijn om hare Heerschsuchtighey in te toomen.*

Ten derden, *Dat dese hare grootsheydt, onderschraegt door haer verschickelijcke Macht, al lang geheel Europa soude overstroomt hebben, soo haer eygene oneenighey ende twistige Huysgeschillen van tijt tot tijt verscheide jaren herwaerts niet waren in de wegh geweest: of oock, soo hare groote Vorsten, voor 't voltrecken van hare hoogedachten en voorgenen werck, nyt dit leven niet en waren geruckt.*

Ten vierden , ende ten laetsten , als een gevolg van de drie voorige, *Dat het altijs geweest is en blyven sal 't voordeeligst van Europa de Franse aenlagen tegen te gaen; of wel , soo de gelegentheynt het vereyft , haer te setten tegens eenen anderen Dwingelant en met sijn bulpe sich niet verder noch langer te behelpen , als d'algemeene nuttigheyt afvorderen sal : en eyndelijck , hem niet te laten begaen en gewerden , als 't gevaer voorbyis , gelijk onder anderen het ooghmerck was in de vrede van Passauw , ten tijde van Henderick den tweede , en die van Munster , als in welke twee vredeverbonden de Franse , in haren vollen ren gestenyt wierden , en dat wel door haer eygen Geallieerde en Maatschappye , soo nochtans datse altijs daer mee te boven leyden .*

Als de Franse nu op de vorige wijze , in de laeste Oorlogen , met verscheyde Provincien en Steden verrijckt waren , nauwelijcks had dit tegenwoordige Hof de Vrede met Spanjen aengegaen , of haer becroop weder de gedachten om de gronden van een Keyferryck , waer het mogelijck , vaster en hechter te leggen dan voorhenen; en beseffende , dat , sedert 't ondecken van de Indien ende den aenwas van Koophandel , de Scheepsmacht grooter klem had dan al d'andere , en van dese wederom de Zee-vaert en koophandel de bequaemste (soo niet de eenigste) schrage waren , na datse , seg ick , dit wech hadden , hebbense voor eerst opgerecht en aengemoedicht tot het gronden van verscheyden handelende Compagnien . En ten tweeden , sich geen kosten noch moeyt' ontsien om een aensienlijke Oorlogs-Vloot te bekomen , 't geen haer so wel geluckt is , dat ick twyfele of de selve (behalven onse moedige Zee-lieden) die van Sijn Majesteit , hoe ongelooflijck dit oock yemandt mochte schijnen , wel eenighints behoeven te wijcken , bysonder soo men aenmerckt de weynighe jaren die sy daer aen hebben toegerust .

En terwyl sy soo naerftig en yverigh raet-pleegden om haer voordeel ter Zee waer te nemen , soo lieten sy echter geen gelegentheynt voor by slippen om haer Keyferrijck te Lande te vergrooten .

Want gedurende de laeste Oorlog met *Hollandt*; soo vielense (in 't Jaer 1667 .) en vermeerterende (in 1669) een merckelyck gedeelte van de Spaense Nederlanden , doense den armen Hertogh van Loraine dreven uyt syn Hertogdom en 't besit daer van , gelijk noch tot op desen huydigen dach voor haer selven behielden , ende in den voorleden jare hebbense by na de helft van de Vereenigde Nederlanden overwonnen .

Een weynig alleen van 't voor verhaelde waer genoeg , om geheel *Europa* en Syn Majesteit boven alle andere gaende te maecken , als zynde boven de andere gevoelic , dat de Princen , en andere Staets Regeringe van *Europa* in den evenaer en gelyckheydt te houden , is de eenige behoudenisse en sekerheydt van alles ; te meer , alsoo indien Syn Majesteit den Franssen voorspoet eenighints inbindt , hy lichtelyck door een oneyndige eer en voordeel sal behalen . Soo haest als den Coninck van *Vranckryck* , *Vlaenderen* overrompelde , liet Syne Majesteit aenstonts syne gedachten gaen over bequame genees-middelen tot so gevaerlycken

ken zieckte, en hebbende te *Breda* de Vrede gefloten met de *Hollanders*, font hy haer bedecktelyck toe in *January 1668.* den *Ridder Tempel*, doen syn Resident te *Bruffel*, om een nader verbinteniffe met haer voor te slaen, en gemeender-hant zich tegen de *Franfen* aen te fetten.

Seker geen kleyn bewijs (op dat ick dit in't voor by gaen aenroere) dat de *Fransc* voornemens *Sijne Majesteit* tegens de *borst* waren, als oock een klaer blijck van de *vre-je* over haren aenwas, aengesien by de *Hollanders* eerst gingh opsoecken, om de selve te beletten; haer voorleggende een nauwer verbinteniffe met haer naer soo swaren gevoeligen *Oorlogh*, ge-eyndigt met die onvermakelijke omstandigheyt van *Chattam*.

De voorflach door den *Ridder VV. Tempel* gedaen van de *Hollanders* met alle bereydtwilligheyt omhelst synde, keerde hy weder naer *Syne Majesteit* om hem bericht te geven van zynen handel, en ten eynde van vyf dagen wierdt hy naer den *Hage* te rugh ghefonden met de noodige volmacht en instructie, in welken aenzien hy met de *Hollanders* twee verscheyde verbonden quam te sluyten. Zynde 't eene een defensijf verdrach, en nader dan te voren, tusschen de twee *Volckeren*. Ende 't andere een 't samen over ende weder over verbinteniffe, om de winnende handt van *Vranckrijk* in *Vlaenderen* te wederstaen, en door bemiddelinghe ofte geweld van *Wapenen* een spoedige *Vrede* tusschen *Vranckrijk* en *Spanjen* te versorgen; gelyck sulcks breder uyt het *Vrede-geschrift* blycken kan. En vermits oock *Sweden* zich kortst daer naer in 't selve *Verbondt* begaf, wierdt het genaemt de *Triple Aliantie*. Uyt desen Hoofde dan wierdt de *Vrede* handeling te *Aken* den *Franfen* en *Spaensen* over den hals gedrongen, hoewel de laeste gantsch onwilligh waren om door de *vrede* zich soo een groot ghedeelte *Lands* quyt te maeken: maer *Syn Majesteit* en de *Hollanders* hielden het echter voor een groot en goet werck, oordeelende het een bysonder geluck te zyn, niet alleen voor *Spanje*, maer selfs voor geheel *Europa*, datser met een gekneust-hoofst af quamen, en voor die tijdt den *Franfen* gesteuyt hadden.

Dit wierdt den *Parlemente* soo smaeckelyck voorgedragen als men verzinnen konde, en daer wierdt door *Sijne Majesteit* niet naergelaten, 't geen eenichzins dienen konde om het gewicht van dien den *Parlemente* wel in te boesemen, soo door verscheyde aenspraecken van *Syne Majesteit* selfs, als den *Zegel-bewaerder*, en andere bysondere *Leden*, om het beyde de *Huyfen* des *Parlements* (en met hun 't gantsche *Coninkryk*) in te stampen hoe groote diensten *Syn Majesteit* daer mede aen *Engelandt*, ja aen allen menschen had gedaen, vermits hy den verflinderden en noyt versaden *Leeuw* aen ketenen gekluystert hadde. En dese *Tripel Aliantie* wierd soo vermaert, dat mense hielde als de *Staets-en Rechts-onderwijzingen* van onsen *Justiniaen*. Op de naem van de *Tripel Aliantie* en de *Vrede* handelingen t' *Aken*, versocht en kreech men de behulpfame handt van 't *Parlement* in twee of drie *Sessien* naer den anderen. De *Triple Aliantie* alleenigh nam wegh en vernietichde alle tegenwerpinghen, en uyt dien insicht bekommerde men sich niet met een nauw ondersoeck over 't slincks en quaedt bewindt van saecken, maer 't *Parlement* oordeelde niet te goet te kunnen zyn in't ver-

geven, noch te rustig in 't uytfschieten, alsē daer mede alleenig maer yets konden toebrengen om de Franse in te toomen.

Boven alle 't voorige, om den knoop des te vaster te leggen, en den Fransenselfs de gedachten te benemen van sich oyt te reppen of haer Gebueren te plagen, sont Sijn Majesteit een extraordinaris Gesant aen verscheide Vorsten van Duytslant, om haer te noodigen en met alle mogelijckheydt te brengen tot de *Tripel Aliantie*, haer voor oogen leggende het groot gevaer daer *Europa* was ingewickelt, niet tegenstaende vele Vorsten sich hier in gansch sorgeloos en ongevoelig roonden. Dit alles wiert met geen minder bitsheyt tegen de Franse, als klaarheyt in 't bewijs aangedrongen; als wanneer men in bedenckigh gaf haer waeckende Staetsucht, groote macht, en hoe weynich sy te vertrouwen waren; ontsiende sich dier voegen geen moeyte om de geheele Werelt in reppen en roeren te stellen, en een algemeyne t'samen-spannig tegens den algemeynen Verdrucker met allen yver te versorgen.

En om tastelijck te bewijfen, boven 't geen wy reets ghesegt hebben, dat dese *Tripel Aliantie* niet en is begonnen uyt eygen insicht, of genegenheit tot *Spanjen* ('k sal nu swygen van de geschillen en moeyelijckheden in West-Indien tusschen de Kroonen van *Engelant* en *Spanje*) dient gemerckt dat *Spanje* seer traegh is geweest, om aen *Sweden* 't beloofde onderstant te verschaffen, en dat Sijn Majesteit foeckende nochtans rust in *Europa* en in syn eygen Koninckrijck te houden, uyt een levendich ghevoel van 't vermooghen des *Triple Aliantie*, alsē haer vollen kracht behield, en uyt vreesē dat de Sweed die mogte breken, ten ware hem de bedongen penningen sonder vertreck wierden aengerelt, in September of October 1668. gulberig aenboot een gedeelte daer van selve te verschieten, en soude sijn woort stant gedaen hebben, soo de *Hollanders* 't overige daer hadden willen by leggen.

In dit alles kan men (soo yemant niet willens blint zy) middach-klaer sien, wat ghevoelen Sijn Majesteit met sijn Raedt, als oock beyde de Huysen des Parlements, en 't gansche Volck doen ter tijt van *Vranckrijck* gehadt hebben, en daerom, sonder opsicht op de tegenwoordighe wonderbaerlijcken omkeer van saecken, (daer wy in 't vervolg noch van sullen spreeken) soo kunnen wy immer een yegelijck nu een klare schets gheven van een onwederspreeckelijcke *Engelants* Increst, en heylsamen gronden, die men nimmermeer moet verleggen. Namentlijck, dat men in 't minste niet moet gedoogen, dat *Vranckrijck* hooger steygere en in mogentheyt aenwasse; veel minder haer ondernemen voort-setten en uytvoeren, ghelijck nu voor al de *Wereldt* gedaen wert.

Maer wy moeten dit spoor wat verder opvolghen, som dat'er niet gevaerlijcker is dan sich in een heersuchtighen aenslach met sulcken Vorst te verbinden, van welckers belofte men op geenerhande wijze sich kan versekerē soo hy eedt en trouwe in de wint wil slaen. 't Lust my dan, en 't sal gansch niet ondiēntig zijn te overwegen, hoe ver men sich op de oprechtigheyt van 't Franse Hof mach verlaten, en wat men naer allen schijn van hare Edelmoedigheyt heeft te wachten.

Ten welcken eynde, aengesien de herten der menschen aen menschen niet anders dan door een nauw opmerck harer handelinghen bekent staen, en dat wy van toekomende dingen niet dan by ghevolghe getrockeu uyt 't verleden kunnen oordeelen, soo sal 't best zijn dat wy tot ons eygen ghenoeghen eens kortelijck overloopen en besien, hoe het France Hof nu 13 jaren herwaerts sich heeft aengestelt; in welke tijdt het geduerigh van een en de selve Ministers is verſien gheweest, die buyten alle twijfel in 't toekomende soo wel als voorheenen haer rolle sullen spelen, zijndé namentlijck ghequeect en opghevoedt onder soo goede opsicht en onderwijs, als dat van den *Cardinael Mazarijn*, die 't voor een Stale-wet en Godts-spraeck hieldt, dat *een eerlijck man sich selven geen slaef van sijn belofte behoort te maecten*. Daerom niemant houde het vreemt soo sy dan haeren tegenwoordigen Meester 't selve naer vermogen pooghen in te prenten, en met alle waerschijnlijckheyt wijs te maken.

Si jus violandum est, Regnandi causa violandum est.

Soo oyt het Recht een kreuck moet lijden.

In 't heerschen hoeft men 't niet te mijden.

't Eerste proef-struck van de eerlijckheydt, soo van den Kardinael selfs, als van sijn Leerlingen, bleeck in 't omspringen met de Pirenesche Vrede-handelinghe, en 't naerkomen van 't bysonder en by na eenige Hooft-stuck van dien. Waer in te letten is, dat, door toedoen van de Moeder des Franſen Konincks, een Vrede tusschen beyde de Kroonen, en met eenen d'Infante van Spanjen aen *Vranckrijk* ten Huwelijck wierdt opgedragen, welcken ganschen handel, steunende op twee voorname gronden, ten ware *Vranckrijk* die quame in te willigen, verset soude gheweest zijn. d'Eene was *Portugael* te laten dryven. En d'andere, dat d'Infante moeste affweren en den Franſen Koninck daer op Amen seggen, al haer tegenwoordige en toekomende voorgeven, en gerechtigheden geen uytgesondert, dieſe aen de Spaense Monarchie en eygendommen of eenig gedeelte daer van mochte hebben; *Op dat*, soo luydt 't Vrede-geschrift *den luyſter van 't opgamelte Koninckrijk niet kome te verschieten en vervallen, indien sy beyde door 't voorseyde Houwelijck by een der Kinderen en Na-komelingen quamen in eente smelten; 't welck aen haere Vassalen en onderdanen zulcken moeyte en droefheydt brouwen sou, als een yder licht besessen kan.*

Ontrent 't Eerste, te weten het uytſluyten en verlaten van Poortugael, zija dit de eygen woorden van de Vrede-handelinghe. *Zijn gezeyde Majestejt (den Coninck van Vranckrijk) en zal sich niet verder bemoeien in de opgamelte zaeck, en belooft en verbint sich selven op sijn Eer en Zaligheydt, en 't Woort van een Coninck, zoo voor sich selven als sijnre Nakomelingen; niet aen 't gemeen oock aen geen persoon of personen in 't bysonder, van wat staet en waerdigheydt die oock moghten wesen, zoo tegenwoordigh, als in 't toekomende eenighe hulpe of bystant, soo geheyme als openbaere, directelijck of indirectelijck, eenigh Volck, Wapenen, Amonitie, Fictualie, scheepen, noch iets anders datter soude moghen zijn, sonder eenighen deckmantel, te*

Landt of te Water , noch door ander wegen te verleenen : Insgelijks niet te gedoogen eenige Wervinge in zijn Coninckrijk en best , noch oock doortocht toe te staen voor eenige die van andere plaetse ter hulpe des Coninckrijcks van Poortugael souden moghen komen.

Ik Versekere my , dat ick met toestemminge van de gantsche Werelt mag seggen, datmen seer beswaerlijck, ja by na onmogelijck, bondiger woorden en kragtiger uytdruckfelen in een handelinge soude kunnen beraemen , om de vrese van Spangien , namentlyck , *den bystant aen Portugael* voor te komen : maer siet eens hoe ver dit achtervolgt is.

Naulijckx was men 't eens , selfs nogh voor 't onderteekenen van de handelinge, of den Cardinael Mazaryn, blyvende by sijn eygen Wer en voorgenomen opset , om soo wel daer in als in andere gelegentheden *sich geen slaef van sijn beloften te maken*, sont den Marquis de Choupes bedecktelyck naer Portugael om hun te versekeren , dat , uyt kracht van de voorwaerde der Vrede met Spangie , zy wel gedwongen waren om haer buyten te sluyten , en te beloven geensints by te staen; maer dat , niet tegenstaende haer belofte , sy echter haer noyt souden begeven, en tegen 't geweld van Spanjen , immers soo veel als te vooren , blyven beschermen. Wacrlyck hebben se haer woort beter aen de syde van Portugael dan aen die van Spanjen gehouden ; en de Vrede was soo haest niet voltrocken , of sy souden haer de gewoonlycke bystant van Volck, Amunitie en Gelt, en eenigen tyt verloopen, niet tegenstaende haren Vrede-handel met Spanje , gingen se met Portugael , in 't openbaer voor al de werelt , tegens alle hare vyanden een offensijf verbondt aen, bedingende onder andere voordeelen dat alle de Zee-Steden die zy den Spaensen mogten af handig maken , aen de Kroone van Vranckryck souden werden overgelevert , met noch meer bysonderheden , te langh om in dit kort gespreck in te lassen, welck alles in 't brede by den Baron d'Isola in sijn onvergelyckelyck werk *'t Schilt van Staet en Gerechtigheyt* te lesen is ; een Boeck sijnde tot op desen huydigen dagh van de Francen onbeantwoort gebleven, schoon zy 't om haer geschonden Eer , waer 't mogelijck te herstellen , wel hebben voorgenomen , en oock gantsch dienstigh was.

De andere voorwaerden in de Pirenesche handelinge ten opfichte van Spanje, sonder welke zy noyt het Huwelijck van d'Infante soude hebben toegestaen, was het afzweren van haer Recht hier vooren gemelt : en al die 't maer hoort sal aenstonts oordeelen , dat den gantschen Siviliaenschen Raet daer op uyt geweest is, om alle voorgaende uytdruckfelen , in verbonden gebruyckelyck , wel ter zyde te stellen , maer oock nieuwe stercke en bindende knepen in hare plaetse op te soecken , om alle mogelycke uytvluchten voor te komen , en 't selve des te Goddelijcker en onverbrekelycker te maken : zynde , namentlyck , geen styver Zee-len om Souveraine Princen te verbinden , dan die van solemneele en plechtighe handelinge. 't Ontwerp van afzweeren wiert geset in de Vrede-handelinge selve , om van beyde maer een lichaem te maken , (hoewel 't selve verteert wiert in verscheyde instrumenten) gelijk uytdruckelyck verklaert wiert in 't 33 Lit van de

de handelingē , (ſprekende van 't geſeyde Huwelyck te ſluyten) tot welk ſy beyde hun gedragen , en deſe naervolgende woorden daer aen knoopen ; *hoewel 't ſelve byſonder is , ſoo heeft het nogtans deſelve kracht en wigeur , als deſe tegenwoordige Vrede-handelingē ; ſijnde namenlijck haer byſondertſte deel ende het voornaemſte pandt van verſekertheyt en geduerſaemheyt.*

Maer de France Rechtsgeleerden , houdende in rechten meer van de kleyne ſtreckjes , dan openbare trouwe , oordeelen dat het haer vry ſtaet , 't gefagh en vermogen van fulcke ſolemnele plechtige handelingen , (welck nogtans ſijn de regte en in der daet de eenige Wet tuſſchen Souveraine Vorſten) onder haer twiſtig recht der Volckeren , en knibbelige huys-wetten te brengen : weſhalven zy gepoogt hebben al de Werelt wys te maken , dat haren Grooten Meester niet gehouden was naer te komen 't geen hy ſoo Staets gewys hadde beloofd , en met ſo heyligen Eede beveſtigt ; en daerom naer de dood van den Koninck van Spanje , onaengeſien 't voornoemde afzweeren , eygende de France Kroon een groot gedeelte van de Nederlanden , als ſynde by den Trouw van ſyn Betgenoot door het recht der Volckeren op hem geſtorven , en , om ſyn voorgeven met dadelijckheyte te ſtyven , quam hy 't Lantschap met een machtigh Heyr overrompelen.

Deſe inbreuck , ſtrydigh met ſyn beloften en ſoo verderffelyck voor 't rechte wesen en mergh der Pireneſche Vrede handelingē , wierdt noch verſelt met eenige omſtandigheden , niet minder opmerckelyck dan 't verbreecken van de Vrede ſelfs.

De eene was , 't geen te *Parijs* geviel tuſſchen den *Koninck van Vranckrijck* ſelfs en den *Marquis de Fuente*, extraordinaris Ambaſſade van Spanje; en d'andere , 't geen den Franſen Ambaſſadeur (den Aersbiſſchop van Aubrun) te *Madrid* verſekerde en betuygde in ſijns Meesters naem.

Van de eerſte. De geſeyde *Marquis de Fuentes* , naer 't overlyden van den Koninck ſijn Meester , ſtaende op ſyn vertreck naer *Spanje* , ende niet ſynde buyten gevoel en na yver over de grootte toeruſtingen die in *Vrankrijck* gedaen wierden , of deſelve niet wel mogten wesen tegens ſyhe Meestressen den Coning haren ſoone , uyt ſwaermoedigheyt , ſeg ick , deſer gedachten , was hy hier over ſeer ernſtig by ſyn Alder-Chriſtelyckſte Majesteit , om verſche en nieuwe verſekeringe te kunnen geven aen de Coninginne van *Spanje* van ſyn waerachtigh en oprecht oogmerck , en daer mede haer geruſt te ſtellen tegens 't bericht dat uyt alle plaetſen anders mocht gegeven werden , waer op den Alder-Chriſtelyckſten Coninck met de hoogſte betuyging en verſeekeringh ſyn Trouwe en Conincklijck woort aen de voorſeyde Coninginne verpande , *dat hy , namentlyck , de vrede heylighlijck wilde onderhouden , en in getrouwe en oprechte vrientschap , beyde met haer en haer Soon eeuwiglyck blyven.*

En wat aengaet *de tweede* opmerckelycke omſtandigheyt omtrent 't verbreken van de Vrede , 't was te verwonderen dat den Aertsbiſſchop van Aubrun , naer dat de Franſe *Charleroy* waren voorby getrocken , en vier of vyf dagen eer men de tijdinge daer van te *Madrid* bequam , *in verbo Sacerdotis , by 't woort van den Prieſter ,*

en by al dat alderheyghst is onder den Koomsch Catholycken, betuygd en doen noch met eede swoer aen de Coninginne, dat syn Meester niet minder voor hadde dan 't geen daer de geruchten van gewaegden, en dat hy noyt verbont meynde te breken met de Coninck van *Spanje*, of oock sijn besit te overrompelen; immer niet soo lange hy minderjarig was.

Maer den wegh van 't Franse Leger, en die gepleegde vyandelyckheden quamen met hare belofte weynigh over een, en als men hier over klaegde was haer antwoord gereet, *dat het, namentlyck, geen verbrekinge van vrede en was, maer alleen van sijn eygen Goederen besit te nemen.*

Desen Oorlogh, of liever, gelyck de Franse doch willen, dese vriendelycke intree in 't besit van de Spaensche Dominen of eygendommen wiert te *Aken* geeyndigt; na welcke handelinghe sy alle de Steden en vaste Plaetsen van Bourgonje, regel recht tegen de voorwaerden, ontmantelden en al de Amonitie mede namen, ja louden selfs de Soutputten van de Provincie niet ghespaert hebben, ten ware Engelandt en Hollandt sich met kracht daer teghen hadden gesteldt en het selve belet.

Niet-tegenstaende de beroemde Vredehandelinghe te *Aken*, dwongense echter dien van *Limburgh* en *Luxenburgh* hooge brandtschat op te brengen, oock gavense op nieuws voor, recht te hebben op sommige Steden, ende dat van immers soo grooten belangh als eenige der gener die sy by de Vrede verovert hadden. Daer nevens hebbense de goederen der Onderdanen des Rycks van Spanje, die niet wilden affweeren den eedt van getrouwigheyt aen haren Koninck, verbeurt verklaert, ja hebben selfs niet gespaert het Coniucklycke Huys van *Marymant*. En, of dese verwoetheydt niet genoegh en ware quamense, om die ten top toe te voltroeyen, met een groot gewelt over den Spaenschen Bodem haren handel dryven, sonder de gerechtigheden te betalen, doende daer by alle neerstigheyt om de Stadt *Bergen in Henegouwe* te overrompelen.

Dus hebbense met *Spanjen* omgesprongen sedert 't Pirenesche Vrede-verbont. Laet ons nu eens sien hoe sy 't met andere Vorsten hebben gemaeckt: wy sullen dan met den Hertogh van *Lorraine* beginnen.

By 't Pirenesch verdrach moeste alles wat den geseiden Hertogh eygen was hem weder ter hant gestelt werden, soo wel 't geen tot 't Hertoghdom behoorde, als oock de Plaetsen welcke onder 't Bisdum van *Mentz* hem in besittinghe toequamen, als namentlyck, *Iour* en *Verdun*. Maer naer dat Vranckrijk den inhoud van sommige leden des geseiden verbonds was naergekomen, suckelde hy met 't voldoen van de voorwaerden, raeckende den Hertogh van *Lorraine*, en weygerde hem sijn Hertoghdom weder over te leveren; tot dat sy voor de tweedemaal met den anderen over-een quaemen, als wanneer den Hertogh gedwongen was verscheyde Hooft-steden over te geven boven 't geen hy hem in d'algemeyne Vrede had moeten toeleggen. Na 't verloop van anderhalfjaer, en onder verscheyde onrechtmatige voorwentselen socht men uieuwe krakeelen, en persten hem met een aensienlyck Leger sijn Stadt *Maffal* te ontruymen; jae, maer een

een weynigh tydts naer desen , maeckten zy 't hem soo bangh , dat hy gehouden was een nieuw verdrach te sluyten , noch veel voordeeligher voor haer , dan de twee voorgaende ; en konden hem daer na met het weynige dat hy maer behield noch soo min in rust laten als met het gansche voorige , dewyl sy dagh op dagh in de gerechtigheden van dien indrongen , so wel als door des selfs Palen en Lantschappen ; ja zelfs in syn Souveraniteyt en Oppermacht. Ondragelyke lasten leydense de Inwoonderen op , en dwonghen hem syn Legher af te dancken en een nieuw te werven , soo als sy dienstigh souden vinden. Bindende hem hier voegen syne handen , om over eygen geleden leet geen wraeck te kunnen nemen , en den overlact aen andre gedaen te helpen dragen. Al syn vyanden gavense vryheydt , en soo haest als syne Wapenen over haer zegepraelde ; sy benamense haren luyster. Kort om , hy was al dien tyt meer een Vassael van Vranckrijck , als Souverain ; dit alles evenwel heeft de Franse heersucht niet kunnen versaden , als welke het euvel opnam dat sijn Onderdanigheyt niet soo stekeblint en was , als sy hem geerne sag , en daerom belastede eenen der Oversten sijn Persoon te vangen , ende 't zy *levent of doot* by den Coninck te brengen : Gelijk daer weynig aengehapert heeft , of was haer na wensch geluckt. Een nieuwe wys om met Souveraine Vorsten om te gaen , en in dit gedeelt des Werelts geheel onbekent ; sulcks *Europa* wel moght hopen en vreesen dat het Westers-deel soo wel als 't Ooster door *Bassas* beheert sal werden.

't Koninckryck van Polen is het naeste 't welck onder de France Coninginne wel heerlijk heeft gebloeyt en uytgemuut , maer tegenwoordig in groot gevaer staet om van de Turcken overstroomt te werden , en dat door ophitsen der Cabale of Frans-gefinde Geheym-Raet , die in dat Ryck den algemeynen Vyandt der Christenen hebben verlockt , vermits sy geen geboren Francen of immers Frans-gefinden Coninck op dien Throon konden dringen.

Den Hertogh van *Nieuwborgh* en wierdt niet veel beter gehandelt ; dewijl sy wisten te besteecken , dat hy 't meeste van sijn Staet verpanden ende soo hoogh beswaerden , datse by-na niet en is af te lossen , gedreven , namentlijck , door hope tot de Poolse Kroone , welke sy wel ; door hulpe van haer stercke Parthy in dat Koninckryck , hem beloofden op 't Hooft te setten : Maer (soo wel omtrent den Ceurvorst van Brandenburgh , als den Hartogh selve gheveynst en strijdigh met hare handelingen , en onwederspreeckelijcke belofte en Eeden , soo by woorden , als by geschriften ,) sy gaeven , segh ick , hem wel hoope tot de Kroone , maer hebben echter altyt , volgens hare valsheyt door haer eygen Schepfels en Gefanten , des gemelten Hartogs oogmerk en vlyt tegen gegaen , en door alle mogelijke middelen t'ondergehouden , soeckende de *Prince van Condé* boven hem voort te setten. Om nu allen Vorsten te waerschouwen en een volmaecte schets van 't France Hof te geven , behoeft'er niet in 't licht te komen , als een klaer en wijluyftigh verhael van 't geseyde.

Den Keyser heeft oock geen reden , om sich over den Alder-Christelijcksten Coninck te bedancken , alsoo hy hem wel eenig Volck sond om die met de zyne

te vereenigen ; maer soo haest niet waren aengekomen , of begonden heymelijck aen te spannen met de Vorsten *Seriny* , *Franchypany* , *Nadafti* en *Tottenbaocq* , t geen noch naderhant ontdeckt wiert , gelyck by de belydenisse van hare mackers gebleken is , welke haer hebben laten gebruycken om gelt en brieven van de Francc Ambassade te *Weenen* aen de Hoofden der t'samen rottinge te brengen.

t Ware te veel nu te spreken van haer behendige list , aengeleyt om hem in de verkiesing af te doen vallen , sijn gesag sedert te krencken , en geheel *Duytslant* in rep en roeren te stellen door hare streken , en heymelijcke over een komfte met verscheyde Vorsten , gaende regelrecht aen tegens de handelingte te Munster. Doet hier by , dat de eenige stokebrant een blaasbalk , van den inval der Turken in Polen , is het huwelijck van den Coninck aengegaen met des Keisers Suster.

Nu sou men immers seggen dat de France schynen sich te beklagen over haer verderffelijck , en al bemoeyent t'samenrotten in dat Coninkryk ; want so haest sy vernamen dat de Keyser aen t werck sloeg om de Hollanders bystant te doen , soo bodense hem quansuys openhertig aen , uyt insicht van dit , waer het mogelijck , af te raden en te verplichten sich in hare vrientschap niet in te laten , of immer in haer krackeel niet te mengen , uyt desen insigt , segh ick , bodense den Keyser soo mackelijck aen , te leveren al de oorspronckelijcke brieven die van haer schepfels en vrienden in Polen by der hant waren , ten eynde sijn Keyserlijcke Majesteit ende den Coninck sijn Broeder met de wederspannige mochten handelen naer haer wel-gevallen. *Een destigh waerschonwinge aen al die geene , welke Fransgelt op hooger prijs stellen , als getrouwigheyt en t belangh van haer Vaderlant.*

t Kan oock in my niet komen , dat de *Sweden* , die goede vrienden van de Croone van *Vranckrijk* , in haren handel altijd genoeg hebben kunnen schepen : Want t steekt haer tot op den huydigen dagh noch op de krop , datse , nu ontrent tien jaren geleden , hebbende met de Franssen geslooten om een loon van seftien hondert duyzent kroonen t'ontfangen , die handeling als van weynigh belang in de wint sloegen , en weygerden vast te maken en te versegelen ; maer haer in plaets van dien toesonden *Monfr. de Trelon* die haer in weynigh woorden den gantschen uytflach , en t rechte bescheyt gaf. *Dat* , namentlijck , *den Coninck sijn Meester t selve verklaerde vernietight te wesen.* Een bondige en beknopte styl voor Vorsten seer bequaem en gebruyckelijck , en een kort Conincklijck middel om alle handelingen te vernietigen.

Onnoodigh was t nu , en te lang om t'ondersoecken hoe langh sy by hare verbonden met de Hollanders syn gebleven ; dewyle sy met al haer verstant soo veel niet kunnen te wege brengen , datse de minste oorfaeck van desen haren tegenwoordigen Oorlog toonen , maer in hare *Declaratie* van niet anders gewagen als datse qualijck te vreden sijn over t'quaet genoeg , t geene streckt tot kleyn achingte van den Alder-Christelijcksten Coningh. Maer Vrienden ! mogelijck hapt het hier aen , dat hy sich dan beter behaegt en voldoet , wanneer hy geheel *Europa* in vier en vlam mach setten , en alles onder sijn gehoorsaemheyt doen bucken.

Nu soude men wel mogen besluyten, dat alle Vorsten en Republijcken dubbele reden hebben gehad, om over de Francen te klagen: (op dat ick niet arger segge;) maer sijnen Majesteit van Engelandt heeft 't geluck tot noch toe meer dan anderen gedient, of immers is hy meer verplicht aen de Edelmoedigheid en goetgunstigheid van den Koninck; 't welck evenwel eens dient ondersocht te werden.

Ick sal niet staen op hare vriendelijckheit aen sijner Majesteits Persoon in sijn omswerven bewesen, want sy souden mogen voorwenden 't voordeel van haer Koninckrijck daer in gesien te hebben, en hare hartvochtigheit, onmededoogentheit en onmenschelijcke handelingen, met de nootfakelijckheit van haer selven te moeten bewaren, weten te bemantelen.

Maer ick dencke immers niet, datse uyt sulcken insicht en noodtfakelijckheit tegen de herstellinge van sijn Majesteit woelden, en alles door sulcken geweld, als gebleken is; datse met sijn Erf-vyanden hebben aengespannen om hem buyten sijn Rijk te houden, 't welck sijne Majesteit soo euvel opnam, dat hy den Francen Gefant *Bourdeaux* voor sijn oogen niet lijden wilde.

Sedert desen tijdt hebbense sterck geyvert om in sijn Majesteits gunst en genaete geraaken, hooglijk van hare goede genegentheit betuygende; en sagens hier toe geen anderen weg, dan de meenigvuldige listen en voorlagen om ons en d'Hollanders in naer-yver tegen den anderen aen te setten, (vreesende en niet minder kunnende dulden, dan een geduersame en stantvastige vrientchap tusschen twee Volckeren, die, malkanderen getrouw zijnde, de heersfucht van Vranckrijk naer haer believen konden toomen) maer zijn ten laetsten aen de Hollandsche zyde overgeslagen, echter met geen ander voornemen, als dat d'een den andere ten gronde toe sou bederven, of immers ten minsten so dat wy ons selven souden verzwacken, dat sy des te gemakkelijker met weynig tegenstant hare Gebuyren souden kunnen op 't lijf vallen, en hare eigene Scheepsmagt styven. Maer dese hare streck ging noch verder, alsoo sy in 't heefte van den Oorlog noch al middelen tot Vrede voorfloegen, door behulp van de overleden Koninginne, Moeder van sijn Majesteit, welken sy oock ten laetsten so ver wisten te misleyden en versetten, dat sy haer wijs maecten en versekerden (en door haer zijnen Majesteite selve) dat de Hollanders doen geen Vloot in Zee souden brengen, ('t was die Somer als de Vrede geslooten wierdt) daer sy ondertusschen de Hollanders onder de hant voort porden om met alle mogelijken yver hare Scheepsmacht toe te rusten, en seyl te doen kiezen, met belofte van oock de hare daer by te voegen.

Op dit woort van 't France Hof, hadden wy geen Vloot in Zee ('t is al te wel beken, gelijk oock 't geen daer op volgde.) De Hollanders geen wederstant vindende zeyden de Riviere van Chattam op: Soo dat de Francen schoon sy de Hollanders met hare Scheepsmacht, volgens beloften, niet by en quamen, echter 't middel waren van dat ongeluckigh geval. Wyders is 't waerschijnlijk, datse de stoke-branden waren van dat gansche werk, en 't is meer dan seker,

datse van den aanslag hebben geweten; eerste ondernomen wierdt: gelijk men sulks, als 't noodig was, met verscheyde bliken soude kunnen bewijzen.

Dit voorby zijnde wierdt de Vrede te *Breda* getroffen, en uyt kracht van dien moesten de *France Sint Christoffel* ons weder leveren, in sulcker voegen, als daer bepaelt wiert: Maer in plaets van dit naer te komen volgens de rechte sin en woorden van 't verdrach, so hebbense echter niet verscheyde kinderachtige eyschen en voorwentsels Sijner Majesteys Volmachtigde, die derwaerts gingen om 't gefeyde Eylandt aen te vaerden, van tijdt tot tijdt van de handt gewesen en uytgesteld; tot datse saegen, hoe noodigh het voor haer was, ons in sulcken kleynen saeck te vreden te stellen. Terwijl wy dan sterck besich waren in 't toerusten, om soo grooten gevaer t'haeren geval af te wachten, ont-ruynden sy 't Eylandt en leverden 't eyndelijck aen den *Ridder Charles Wheeler*, ontrent een jaer geleden; maer eer dit noch gedaen wiert haddense al de plantagien verdorven, plunderende en weghslepnde al wat by der handt en wech te voeren was; sulcks datse 't Landt ten gronde toe verwoesteden en slimmer lieten, als ware het noyt beplant geweest. En even of 't niet genoeg was 't eygen Landt sijner Majesteit hem te onthouden, beletteden sy daer en boven sijnen Onderdanen haren handel in die gewesten te drijven, quansuys uyt een gesach en opper-recht over die Zee, niet willende eenige andere dan haere Schepen daer ontrent gedoogen; en hebbense waerlijck onder geen ander voor-geven, een Prijs opgebracht en verscheyde Schepen aengehaelt. 'k Sal nu niet spreken wat groote schae en nadeel onsen *Francen* handel nu vele jaren achter een heeft geleden door hare onrechtmatige kunsjes en meenigvuldige strecken, die van sulcken nadruck en klem zijn geweest, dat wy nu het vierde noch vijfde deel der goederen derwaerts niet en senden, die wy wel plegen.

Haren handel, nu laetst in *America*, heeft ons gebracht tot de tegenwoordige verbintenisse, die sy hebben met Sijne Majesteit: dewijle nu die gene welke den selven hebben geraden tot de tegenwoordige Maatschappye met *Vranckrijck*, naeuwe sorge gedragen hebben om de voorwaerden van dien voor de Wereldt te verbergen en onder te houden, soo is 't oock niet mogelijk in 't bysonder op te haelen en te bewysen, waer in dat de *Francen* haer verdrag met ons niet en hebben gehouden, nadien de selve ons onbekent zijn: als by voorbeeld, wy kunnen niet seggen of men over een was gekomen, dat het *France* Esquader niet soude vechten, soo kunnen wy derhalven oock niet toonen offe oock in dat gedeelte haer Verbondt hebben gebroken, doen sy 't gevecht zijn ontgaan. 'k Geloof dat 'er weynigh zijn of sy hebben gehoort van de *Weddingh* des Spaenschen Gefants even als den Oorlogh aenging gedaen, en daer by kan men sien hoe 't doen der *Francen* gelijk is met sijne voorlegginge. 't Is mijn aert niet yemant te belasten alleen maer op een gemeyn gericht, edoch 't is opmerckens waerdig, dat het meerendeel der *Hollantsche* Bevelhebberen van gedachten waren en verscheyde mael openlijk hebben verklaert, dat de *France* Schepen van haer soo sacht gehandelt wierden uyt een bysondere gunst, die de *Wits Broeder* hun toedroeg.

Stappen

Stappen wy met onse onderfoeckende gedachten van de Zee op 't Landt, wy sullen (immers voor so veel t'onser ooren gekomen is) de meeste harer beloften bedriegelijck vinden, gebruyckende alle mogelijcke list om hoe wel niet met het wesen en mergh van 't verdrach echter met de gevolgen van dien sijne Majesteit in te wickelen in een ongeneeflijcke Verbondt-breucke.

Die maer een weynig te Hoof heeft verkeert, sal konnen heugen, dat onder andere bewijzen (door de Francen versonnen en opgesmeten) om te toonen dat het winnen van Hollandt gemackelijck en gerust soude toegaen, dit het voornaemste was, namentlijck, dat den Alder-Christelijcksten Koninck ten vollen verlekert wiert van al de grootste Vorsten van Europa, datse haer t'eenemael souden stil houden, en Spangie sich verheugen den wreack over sijn wederspannige en afvallige noch eens te mogen zien. De Keyser had de handen vol, en sou sich, al wilde hy, niet derven reppen uyt vreesse der Turcken. Brandenburg soude sijne Steden weder eyschen. En de Noordsche Koningen souden of haer rust houden, of in den buyt trachten deel te hebben. Dit wiert van een yder soo aengenomen, waerom men wanneer de Ratificatien tusschen Spangie en de Nederlanden al gewisselt waeren, echter niet en wilde gelooven dat 'er sulcken onderhandelinghe was geschiedt; en een wijl tijds vleyden wy noch ons selven dat het Verbond tusschen den Catholijcken Koninck en andere Vorsten alleen maer waren verdichtselen, van de Hollanders gesmeedt om haer eer op te houden ende het Volck te stillen: en wanneer de waarheyt boven quam, socht men sich selven noch met een kinderlijck praetjen te paeyen, de macht van de Geallieerden en Vrienden van Nederlandt licht achtende, in soo verre dat *Monfr. de Turenne* haer alle aen stukken sou kappen, soo sy maer de koenheyt hadden, om onder sijn ooggen te komen.

Op dese wijze sprack men eer den Oorlog quam door te breken van 't Verbondt dat wy met den Francen hadden gemaect, soo konden dan de omstanders niet anders duncken, en ick geloove (soo naer de waarheyt gestickt werde sal men 't ondervinden,) dat, namentlijck, sijner Majesteits voornemen niet anders in den beginne was, en sich oock niet verder met haer heeft ingelaten, dan dat de Francen in desen Oorlog de voornaemsten souden zijn, en Engelandt sijne Macht maer by de hare voegen, als *Auxiliaer*, op datse, altoos, by gelegentheyt van noodt, seker en eerlick konden te rug treen, en het deynsen in haer macht hadden: maer soo haest de Francen sagen dat sijne Majesteit van achteren befloten was, en sich andermael niet en konde beraden, soo verklaerdense quansuys dat sy sijne Majesteit uyt een groote genegentheyt, die sy hem toedroegen te hulpe soude komen, maer dat sy-lieden andersints met niemandt geen trijen en hadden. En door dese streeck wiert sijn Majesteit bewogen, eerst den Oorlog te verklaren, en Vranckrijcks hulpe te verwachten.

'k Geloof sijne Majesteit hun geensints hier over sal bedancken, datse, namentlijck, in alle Roomsche Catholijcke Hoven uyt-stroyen, dat het een *Godtsdienstigen Oorlog* is, alleen ondernomen om het *Catholijk Geloof voort te setten*: ge-

lijck den France Ministers sulcks te *Weenen* in een openbaer gehoor voor des Keyfers Raedt betuyght heeft, 't welck sedert in 't Frans gedrukt is geweest. Als oock daer over, dat de Hollanders rechte *Ketters* waren die haer *Godt verfaeckts hebben*, en alle goede Christenen dierhalven gehouden zijn aen te spannen om de selve uyt te roeyen, en Godt vierighlijck om sijnen segen in soo een goet werck te bidden; en om dit noch meer te bevestigen, soo hebben se onlangs verklaert en verskert aen verscheyde Vorsten, (ten eynde Europa het doch naecktelijck soude sien) dat het gansch buyten der France oogherck is 't geen haer alijdt te last wert gelegd, namentlijck, hare sucht tot de Universele Monarchie en gemeen bewint over Europa: maer dat de geheele Werelt moet weten en overtuygt staen, dat dit gansche werck niet anders en is als een Godtsdienstige drift en tot Gods eere. En wil yemandt hier van blijck hebben, Sy zijn (gevense voor) *overbodigh, om van hare winsten te scheiden en den Hollanden hare genomen Steden weder in te raymen, willense maer alleen den waren Godtsdienst, dien sy hebben gebannen, weder op den Throon setten.* Hoe dit nu met Sijner Majesteys intrest of belang over een kan komen, of oock met 't 39 Artikel, laet ick een yder onzydig mensch oordeelen.

Een onwederspreeckelijck bewijs van der Francen oprechtigheyt in hare handlinge van Vrede met de Staten! ziet van dese saeck een kort ontwerp in 't geen nu volgen sal.

Wanneer het France Leger over den Rhijn in de Betuwe was gevallen, quam'er sulcken algemeynen verslagentheyt en verwerringe in 't gansche Lant, dat men niet en wiste waer men sich wenden sou of wat alderbest gedaen diende, *of over te geven, of te verdedigen.* De Staten ondertusschen verkosen, op den 11. Juny, verscheyden, die sy afveerdigden, eenige na sijne Majesteyt en andere na der Francen Koninck om van hun beyden te weten, op wat voet sy-lieden genegen waren Vrede te sluyten. Die gene welcke na sijne Majesteyt trocken, wierden onderwegen te Gravesent ontmoet en voorgekomen, 't Hof verboden, en naer Hamptoncourt als in een eerlijke gevangenis geleyt, ter tijdt toe dat wy kundschap konden hebben van den Alder-Christelijcksten Konink, om te weten of men de Gecommitteerden en Gelastigde gehoor soude geven. Namentlijck, Sijn Majesteyt wilde niet de minste grond van aenstoot voor den Francen leggen, houdende voor onwettig of ongevoeglijck, sonder kennisse van den Alder-Christelijcksten Konink, de bootschap van de Hollantsche afgesondene te horen.

Maer de andere waren soo haest niet aen het France Hof gekomen, of haer wierden twee Secretarissen en Geheym-schrijvers van Staet toegesonden, die, sonder verder uytstel, wilden weten; Eerstelijck, of sy volle macht hadden om den handel te sluyten; en ten tweeden, wat de Staten wel souden willen voorslaen, om te komen tot een spoedige Vrede. Waer op de Afgesondene antwoorden datse allechlijck afgevaerdicht waren, om uyt Sijn Alder-Christelijckste Majesteyt te weten, wat sijn belijste soude zijn, en dat haere Meesters gedacht hadden, 't selve sich meerder eere te wesen, sijne voorsslagen

te ontfangen, dan eenige voorwaerden self aen te bieden. Met dit antwoord keerden de France Ministers te rugge by haren Meester, en waren aenstonds weder by de Afgefondenen, met bericht, van verwachtinge, dat de Staten de voorflagten souden doen, en dat den Alder-Christelijcksten Koninck sich in geen handelinghe konde in-laten, ten ware sy volle macht hadden, en seyden haer met eenen aen, (om hun wat te verquicken, en 't besluyt te verhaesten) dat sy moesten reeckening maken, dat, al wat den Alder-Christelijcksten Koninck gewonnen hadde, *sijn eygen was*, en derhalven daer van geen afftant konde doen, ten waer sy hem een *Equivalent*, en *even-waerdige* in plaetse gaven, gelijk oock van 't geen hy boven 't tegenwoordige noch mochte veroveren, eer de handelinghe gesloten was. Waet op *Monfr. de Groot* (een van de Afgefondene) zijnde naer den *Huege* gekeert in aller haest wiert te rugge gefonden met volkomen macht, soo, voor hem selven, als oock voor sijne Gebroeders om te handelen en een Vrede met de Francen te sluyten.

Op de wederkomste van den geseyden *de Groot* met volle macht, en maer eenig gespreck (ten deele met *de Groot* alleen) soo gaf *Monfr. de Louvois*, (een der Geheym-schrijvers van Staet) den Duytsche Afgefondenen een ontwerp of voorslag van Vrede, of immers de begeerte des Konincks sijnes Meesters; en, soo dat wierde toegestaen, was hy willig niet alleen in voorrige vrientchap met de Staten te leven, maer oock een vaste Vrede met hun te sluyten. In welken handel op twee dingen is acht te slaen: 't eene zijn de voorwaerden, welke soo na-deelig waren, dat de Koninck indiense aengenomen hadden geworden, geheel Meester van het gansche Land sou geweest zijn, soo wel, als hadde hy 't met den Sweerde gehact. 't Andere is, dat in alle de Artikulen en voorwaerden, welke noch in wesen zijn, en des noods zijnde kunnen voor den dagh gebracht werden, van Engelant niet eens gerept wiert en van Sijn Majesteit of sijn belangh niet meer gewagh gemaect, dan of den Oorlog hem niet aen enging, noch met de France in Verbondt ware geweest; sulcks dat, indien Godts wonderlijke en aenbiddelijke voorsienigheyt den geseyden handel niet onverwacht had af-gesneden, en de gedachten der Volkeren gebroken, gansch Europa hadde op eenen dag sijn gansche vryheyt verloren, en al wat wy naderhandt souden te verwachten gehad hebben, ware niet anders geweest dan de gunst van *Poliphemus* aen sijn gasten.

En om dit besluyt noch nader en naeckter te bewijsen, dient gelet, dat het voornemen van 't Fransche Hof niet geweest is, sijnen Majesteit van Engeland by desen Oorlog yets te laten winnen; immers so men *Monfr. de Groot* woorden mach gelooven, en waerheyt is dat men hem na-geeft, te weten, dat hy ten tweedemale in den Haegh komende met de boven-gemelte voorwaerden sich soude hebben laten ontvallen, hoe de France Minister hem hadde versekerd, dat de Staten sijne Meesters met Engelandt mochten omspringen naer haer wel-gefallen, en van haer op 't beste en de mogelijkste maniere af-komen, vermits de Francen (naer haer eygen verklaring) by 't verdragh niet

verbonden waren, om voor Engelandt eenige voor-rechten te bedingen. Een geluckige saeck ondertusschen, nevens sulke edelmoedige Geallieerden of Vereenigden in een en den selven Oorlog sich ingelaten te hebben.

Terwylē men met desen handel besich was, en eer dat deselve konde voltrocken werden, soo wierdt de *Prins van Orangie* wonderbaerlijck herstelt in alle de waerdigheden sijner Voor-vaderen: 't welck de zyde, die 't met Vrankrijck wilde overkomen, deed verdonckeren en van sijn glans verliefen; en dewijl het Landt ten deelen onder water was, wiert den Francen, soo de hope, om 't Landt door verdrach te bekomen, als oock te gelijk de gelegentheyt afgesneden, om door de Wapenen verder voortganck te doen.

Ten selven tijde quamen den *Hertogh van Buckingham* en den Heer *Arlington* naer Hollant, en alsoo de Francen alreede wisten dat de Hollanders niet te bewegen waren om de saeck met hun eens te werden, als oock datse tot de overige Steden niet en konden swemmen; en dewijlse boven dit alles noch vreesden en haer in-beelden, dat door 't gefagh des *Princen van Orangie*, mitsgaders 't vermogen 't welck hy naer allen schijn op sijne Majesteit soude hebben, (voornamentlijck, soo haren vorige streck en onrechtveerdigen handel ontdeckt wierde) uyt desen hoofde seg ick vreesende, dat 'er een bysondere Vrede gemaect mochte werden tusschen *Engelandt* en de *Vereenighde Provintien*, hebbense haer rolle seer aerdigh met onse Volmachtigden weten te spelen, om haer daer toe te kunnen brengen, datse (in sijner Majesteit naem) een nieuw Verbont maecten om niet te handelen of Vrede met de Hollanders noch ook eenig bestandt sonder malkanderen te sluyten. Seker het was van hare zyde wel eene spotterye; aengesien sy, alreede haren yver aengewent hadden om sonder of buyten *Engelandt* t'overkomen, maer nae dat sy 't niet hadden konnen voltrecken, was 'er niet sekerder voor hun, als dat sijn Majesteit weygerde op sulcke voorwaerde een Verbont aen te gaen, als de Hollanders willig waren t'omhelsen.

Naer dat nu dit nieuw verdragh gemaect was, sonden onse Volmachtigden met den Francen Ministeren haeren gesamentlijcken eyfch en voorflagē den Hollanders toe, om daer op in tien dagen uytslag te geven, of anders geen Vrede te maecken. 't Welck het tweede Meester-stuck der Francen was, alsoo hier waer te nemen is; eerstelijck, dat den eyfch ten aensien van haer wesen en merg, de selfde was, die de Francen in den eersten handel met *de Groot* hadden in-gesteldt, en, aengesien de selve soo onrechtmatig en verfoeylijck was, dat selfs hare beste Vrienden onder de Staten die naeuwlijcks sonder be-noeyinge verkroppen en verduwen konden, veel minder de gansche Generaliteit die t'eenemael in te willigen; soo was 't niet te verwachten, dat 't veranderen van Staets-persoonen, minder dan mogelijk de Voorige den Francen genegen, de selfde voorflagē nu smaeckelijcker sou maecken als voor-henen, en dit was soo veel t'onmogelijcker en ongeziender, om dat de Engelschen haeren eyfch daer by geklampt hadden. Ten tweeden: het schijnt, dat de France door haeren boven maeten hoogen eyfch den Volmachtigden aenge-moe-

moedigt hebben om haer in dat selve gebaande spoor te volgen, 'k swijge, dat sy door krachtige middelen daer toe over-redent zijn: al 't welcke verfelt wiert van twee onvermydelijcke gevolgen, het eene, dat den Oorlog aen sijn Majesteijt gebonden en vast gekoppelt ware, het tweede dat sulcks een bequaam middel scheen om de gemoederen en genegentheden der Hollanders te doen vervreemden, als zijnde op die tijdt overbodigh om Engelandt groote voordeelen te geven, welcke hier naer met geen bilicken schijn kunnen verwacht werden. Ten derden, al waer 't dat de voorhoemde eysschen der twee Koningen yder in 't bysonder hadden konnen toegefaen werden, soo wiert het inwillegen van dien echter onmogelijck gemaect, aengesien sy die eysschen in een hadden gesmolten, waer uyt de Francen dan sigh met dese hope kittelden (noch al gegroadt op goede redenen) dat de Hollanders merckende hoese overheert waren door der zaam gevoegde Macht van haere Vyanden, en 't buyten alle bedencken scheen om zich te reddden uyt soo een verblindende Oorlog en Vreden te hebben (immers geen bestendige) sonder haer Landtschap te verdeelen in honderden van brocken, en haere zenuwen afgesneden te zien, dat de Hollanders, segh ick, uyt al dese insichten t'samen gevougt, naer de hoope der Francen, alderlieftst zich soudent willen werpen in de armen van haren oerwinnaer: aen een zyde stellende alle de gedachten van Souverainiteyt, met voornemen om in een onverminckt en geheel lichaem onder de France Voogdyschap te leven. Eyndelijck, men soude zich noch wat goets kunnen inbeelden waere het France Hoff by dit laetste verdragh gebleven, 't welcke in veeler handen aenzien hun soo voordeeliger was, maer dat hebben se insgelijcks als d'andere licht geacht, want soo haest als sy hoorden dat de meeste Vorsten van Europa het begonnen te meenen, ende een groote Macht tot hulpe der Hollanders, behalven het Volck alreede in 't Velt, gereet mackten, beraemden se weder nieuwe voorlagen van Vrede en volherden tot desen dag heymelijcke Borden aen de Hollanders te senden. In welck ontwerp van Vrede-handelinghe sy geen grooter sorge voor Engelandt droegen dan t'*Utrecht*: en, indien de Hollanders niet met stijven halfe bleven weygeren te handelen buyten hare *Geallieerden* en *Vereenighden*, de Francen hadden al lange, en dat op gevoelijcke en redelijcke voorwaarden ten opsigte van Holland, buyten Engelandt geflooten.

'k Vermoede dat het yemandt vreemt sal schijnen, en nauwlijcks geloof vinden; maer soo lange als ick dus onbekent ben, en my selven van de Werelt niet laet zien, kan ick 't geseyde soo wel niet bewijfen, dan wanneer ick het momtuygh mochte afleggen. 'k Sal my tegenwoordigh daer mee vergenoegen, dat 'er sulcke in 't Rijck zijn, dien de waarheyt daer van soo wel, als my selven t'over-bekent staet, en ick hope dat de Werelt in 't korte de naerder verlichtinghe daer van sal hebben; in welckers verwachtinghe ick het eerste deel van mijn voorgenen handelinghe moet eyndigen, hoewel het reets boven mijn gedachten tot dese groote onder de handt is aengewassen, en sonder daer by te doen noch breeder sich sou hebben kunnen uytbreyden.

Laet ons nu tot het tweede Hoofdstuck overtreden, en ondersoucken wat den uytflagh van desen tegenwoordigen Oorlogh kan zijn, en wat nu alreede daer van te wachten is.

Konde yemant van sijn Nature dit verkrygen, en sich selven eenigfins inbeelden, dat men Holland als voren in een Meyr sou kunnen veranderen, hare Steden verbranden en ontvolcken, hare Inwoonderen bederven of oock de selve vervoeren in verre afgelegene Colonien, of andersints een deel der selver te brengen in dit Koninckrijk om ons Volck te vermeerderen, soo sulcken verwoesting mogelijk ware, segh ick, men had te vreesen dat 'er geen redenen genomen, of van d'aangeboren Wet der nature, of van de Christelijckeliefde sulcken kracht en klem louden hebben, datse so grooten opset souden stuyten; en oversulcks soude het den roemweerdigen en verstandige Schrijven van *Engelants Intrest*, swaer gevallen hebben, (hoe onwederleggelijck sijn bewijs-redenen oock zijn) om beestachtige domme Menschen te overreden of onkundige in uytheemsche Staats-saken wijs te maken, dat het moet sijn en blyven 't grootste belang van Engeland, *Holland te onderschragen*.

Maer gemerckt sulcken bederf en ondergang onbedenckelijck is, en oock niet te verwachten door lieden die niet geck en zijn; en also de gelegentheynt van dat Landtschap, en des selfs handel in meereendele, mitsgaders de ingeboren arbeysfame naerstigheyt der Inwoonderen, onder wat veranderinge sy mochten komen, echter altydt sullen blyven: Soo behooren wy (om t'onser genoeghen t'overwegen wat wy by desen Oorlogh souden kunnen opstecken) ons oogh bysonder te laten gaen op de algemeene uytkomsten, die men als mogelijk heden sou kunnen stellen.

En daerom oordeele ick, dat een yder seer geerne sal toestaen dat een van dese vier dingen nootsaekelijck moeten vast gestelt werden en geschieden.

Ten eersten, *Een gewis veroveren van de Vereenighde Provintien door de Francen of wel.*

Ten tweeden, *Dat WY se veroveren sullen.*

Ten derden, *De Landen te verdeylen tusschen Ons en de Francen.*

Ten vierden en ten laetsten, *Dat de Hollanders haer geledene schaede sullen verhaelen met de hulpe van haere Geallieerde, en beyden Engeland en Vranckrijk, of yder van de selven in 't bysonder wederstaen.*

Dat de Francen de Vereenighde Provintien geheel souden t'onderbrengen, is een dinck van een so *gevaerlijck een gevolg*, dat selfs de gedachten daer van 't bloet van eenen *waeren Engelsman*, nootsaekelijck moeten gaende maken; en daer is nauwelijks eenigh middelso gedrongen en onbetaemlijck, dat men daer mee sulcken ooghmerck niet sou mogen tegen gaen, of om beter te seggen, daer is geen middel, dat den naem van ongerechtigh en onrechtmatigh kan verdien,

nen, indien slechts daer mee soo grooten quaet zou werden voorgekomen; en daerom, om tijdt te sparen, en niet te bewysen, 't geen selfs den slecht-hoofden over bekend is, heb ick maer van alle mijne Lands-lieden te bidden den tegenwoordigen toestant der saken doch ter herten te nemen, en beyde de Huysen des Parlements op 't vyerigft aen te setten, om op te mercken of wy dien boofden dach, dien wy even beschreven hebben, niet te seer genadert zijn, en of sulcks over een komt met dat belang van 't Koninkrijk, 't geen haer nochtans is toebetrouwt en aenbevolen. Ten eynde sy met een schadelijke en ontijdige Vrede (ik spreke nu maer naer den uyterlijken schijn en als een slecht-hoofdt, gelijk sulck een dit van de Vrede met Holland sou oordeelen) ten eynde sy, segh ick, met sulcken verbondt 't voordeel van 't Rijck mochten bevorderen.

Ten tweeden, dat W Y de Nederlanden souden vermeerteren kan alleen geschieden door dese twee middelen:

't Eerste is te Landen, en haer alsoo 't onder te brengen en met eenen de Francen te slaen nyt alles wat sy alreede besitten, of oock

't Tweede datse haer gewilligh aen Ons overgeven en Opdragen, om onder sijne Majesteit te bucken.

't Eerste kan nauwlijcks in bedencken genomen werden van een redelijck Mensch. Want eerstelijck, soo wy in hare laetste zinneloofse en uytsprekelijcke verslagentheyt en verwerringe over 't gantsche Lant, de gelegentheyt niet konden treffen en een open vinden om te landen, hoewel tot verscheyde malen na 't selve getracht is, hoe is dan met eenigen schijn te hopen, dat wy den naesten Somer ons oogmerk sullen bereycken, dewijl de Hollanders nu weder in ruste zijn, en door hare Geallieerden versterckt. Ten tweede, genomen dat 't naderen van onse Vloote groote verslagentheyt en wanordre baerde, ja dat de Hollanders niet Machtig waren op een en de selve tijdt ons het Landen te beletten en te gelijk den Francen te wederstaen, genomen, segh ick, dit beyde geluckte naer onsen zin, wie kan 't sich evenwel als mogelijck inbeelden en begrijpen eenigints doenlijck te zijn met sulken Machtigen Leger te Landen, het welke bequaem ware om al haer Steden te veroveren, ja selfs den Overwinnaer Meester te worden en de Francen daer uyt te slaen, en soo wy dan hier in te kort schoten, gelijk wy sekerlijck souden, wat konden wy anders met het Landen te weeg brengen, als alleenlijck den Franschen machtig maken om het allest' overwinnen, alsoo de Hollanders haer Krijgs-volck souden verdeelen, en daer toe besteden om ons tegen te gaen; te meer, aengesien de Francen nu alreets in 't Land zijn, en veel gemakkelijcker met haer geheele Macht na Amsterdam en d'andere Steden trecken, eer wy maer kunnen Landen, immer veel eer, dan dat wy de Francen sulks door ons landen souden kunnen beletten. Ten derden so de France Schepen met ons gevoegt zijn in desen onsen aenflag, wat versckeringe hebben wy dat haer Volk ons oogwit sullen helpen bereycken, en niet na 't Doel van haren eygen Heer schieten, ja (so de gelegentheyt sulks vereyfte) datse selfs daer tegens niet en souden komen te arbeiden.

Maer seght yemant de Hollanders fouden haer vrywillig aen ons overgeven, en opdraegen, doch vont men oyt malle, verwaende en ongegronde gedachten (Casteelen in de Lucht) 'k verseker my datse dit zijn, en daerom behoefdense niet wedetleyt te worden: maer vermits eenige onser *Mogende Mannen* dit selfs met den Druck hebben gemeen gemaect, en als een bewijs-reden aengedröngen, so om den Oorlog te rechtvaardigen even als ofte een stuck van *Voorsichtigheyt* waere, als oock om de Natie te bewegen, datse haer gedroegh en hield naer en aen de CABALE in hare duystere Raets-plegingen, soo is 't noot-fakelijck dat ick haer hoogh gesagh de behoorlijcke eerbiedigheyt geve, en de zaeck met wat meerder omsichtigheyt en forge ontvouwen ontlede.

Waren de geunieerde Provintien noch geheel, en als dan genegen om verkiefinge te doen, en haer selven te buygen onder Vrankrijk of Engeland, so was 't weynig moeyte klaer te toonen en krachtigh te bewijfen, dat den Evenaer van de ware Staets-kundigheyt en gegronde voorsichtigheyt den uytflag verre aen de France zyde sou geven: want indiese haer aen ons opdroegen, soo soude haren handel haestelick van hare Rivieren in d'onse verloopen, van 't welck al de verstandige lieden onder haer soo gevoeligh zijn, dat by aldien de saeck in omvraegh ging, 't belang van Gods-dienst het nauwlijcks tegen eygen baet en behoudenisse soude ophaelen, vermits sy de Gods-dienstige oeffeningen op dese of geene wyze noch fouden kunnen onderhouden: maer om hier over niet langer te twist-redenen genomen en toegeftaen zijnde dat in soo een geval de Hollanders onse Heerschappye wilden stellen boven der Francen, soo laet ons selven daer niet mee bekommeren wat in toekomende soude kunnen geschieden, so onse stelling, als de Hollanders noch in haer geheel waren, soude waerachtig zijn; maer 't geen oogenschijnlijck van stonden aen kan gebeuren, en in alle billickheyt te verwachten staet, soo als de saeck tegenwoordigh is.

Eerstelijck moet aengemerckt worden, dat alhoewel de Waterige Provintien de aenmerckelijckste zijn, en de eenige die den Republijcque en Staete over de gantsche Werelt soo Machtig hebben gemaect, en tot sulcken top getrocken, echter de omleggende Provintien van geen minder gewichte zijn, om het geheele lichaem voor inval te bewaren, even als Burch-wallen en Buyte-wercken voor den andere, sonder welcken 't voornaemste in een oogenblick benart, en metter haest in de uysterste verlegentheyt gebracht sou werden.

Om dese redenen hebben de Spaensche den Hollanderen noyt den Vrede aangeboden (ook konden sy dien niet omhelst hebben, schoon de selve haer was Opedraegen geweest) als doen, wanneer se van al der seven Provintien Meester waren, en daer by noch verscheyde Steden in Brabant en Vlaenderen hadden veroverd; ten eynde die mochten strecken tot bescherminge der buyten-afgelegene Provintien, sulks dat den omtreck van haer gebied sich wijt uyt streckte, genoegsaem om te herbergen en t'onderhouden op hare Grensen de ontsachelijckste Legers, en sy door 't vervoeren van den zetel des Oorlogs uyt haere handelende Provintien, des te bequamer zijn, om daer in te volherden, en dat meer tot voordeel als beletsel of schade van den Staet.

Het tweede, welke wy in achtung moeten nemen, is de vorderlijke gelogentheit van de Geuniceerde Provintien, leggende op sulken wyse, dat verscheyde van de grootste Rivieren van Europa niet alleen door de selven henen loopen, maer oock binnen haeren Oever sich in de Zee ontlasten. Dit geeft haer een openinge ende gemakkelijken handel in 't meeste gedeelte van Duytsland, der Spaense Nederlanden, mitsgaders eenige der France Provintien, en maeckt also een handel over en weder over, even als een Eb en Vloet van de Rivieren en den Occaen, en door de eersten bequaem, om alderhande waren tot een geringe Prijs te vervoeren nae de verst-gelegene Plaetsen van de Werelt, en van daer op de selfde wyse haer weder toe te voeren den Rijcksten afval van Oosten en van Westen.

De Natuerlijke voordeelen, welke den Inwoonderen der Vereenigde Provintien, zijnde t'samen gehecht door eene en de selve Regeringe, in haeren schoot gemakkelick toevloeyen, verbinden haer soo vast aen den anderen, dat haer niets kan scheidten dan een onoverwinnelijke Macht, en wie eens de Rivieren in sijn gewelt krijgt, moet nootsakelijck in korten tijd, of verjaegt worden uyt sijne Winsten, of anders de Zeegaten en al de Inwoonderen daer omtrent onder 't selve jock en onder sijn gebied brengen, gemaect de Zeegaten sonder de Rivieren, en de Rivieren sonder de Zeegaten, geheel en al vruchteloos zijn en een gront van een oneyndigen en verterenden Oorlog.

Dit dan voor uyt vast gestelt zijnde, moet het gevolg gemakkelijck en van selfs vloeyen; aengesien dan de France reets het halve Landtschap besitten, nevens de Heerschappye van des selfs voornaemste Rivieren, en de Hollanders sich aen de Opperheersche Staats-regeeringe mochten weynig laten gelegen zijn, of oock gedwongen wierden om een Overheer te kiezen: soo is 't onwederpreeckelijck, datse haer liever souden begeven onder der Francen Konink, die haer nu al half Meester is, en in sijne handen heeft dat gedeelte van 't Landtschap, sonder 't welck sy niet en kunnen bestaen, of moesten het overige aen Engelandt opdragen, om sich soo aen een Oorlog te koppelen, die hare overige schatten soude uytpuiten: en dan souden se noch evenwel moeten leven onder eenen vreemden Heer, en dat soo wel, als ofze de zyde van Vranckrijck hadden gekosen, sulcks datse van eenen bloeyende staat tot den bedelfack souden gebracht worden.

Maer om alles bondig en met een woort te seggen; niemant en behouft te dencken, dat de Hollanders oyt of oyt een Heer sullen kiezen, en haer onderwerpen de Regeringe van een uytheemsch Vorst, ten zy daer toe gedwongen werden door een onvermydelijcke nootsakelijckheit: dese nootsaekelijckheit nu kan nergens op gegront zijn dan op een gevoelen van haer *eygen swackheit*, en een *begeerte om in Vrede te mogen leven*, en haer te ontlasten van soo een verderffelijken Oorlogh.

Gevense nu in weerwil van de Francen haer selven over aen Engeland, so ware sekerlijck hare Vrede verder te soucken, dan voor henen, dewijl dat haer

overige Landſchap de ſtoel foudē blyven van een eyndeloofen Oorlog; daer ſy in 't tegendeel met het bucken onder Vranckrijck weder in een lichaem foudē gevoegt werden, en Ruſt en Vrede genieten, levende onder eenen Vorſt die de Machtigſte is van Europa; om haer tegens hare Vyanden te beſchermen, en wiens belang het foudē zyn, om haer op alderhande maniere aen te moedigen, en haer Land te maken tot een queeckerye van ſijn Zee-volck, en ſoo in allen deelen den ſtensfel van ſijn Scheepsmacht. 'k Sal nu al willens en ſtilſwijgens voor by gaen, dat, ſoo de Hollanders alle als Slaeven in den beginne gebruyckt wierden, ſoo haddēſe een rechtmatige hope om de belooninge daer van te erlangen, als welke de behulpsaeme handt foudē moeten bieden om haer Gebueren te plagen, en (om de rechte waarheyten en 't gantsche oogherck van Vranckrijck te zeggen) geheel Europa onder ſijn jock te brengen.

Ten derden, ſoo komen wy tot het ſcheyden en deylen van 't Landt met Vranckrijck, 't geen uyt het voorige kan blycken onmogelyck, ja veel meer ſchadelijck dan voordeeligh te zyn: want dit verdeelen foudē moeten, of oock door een voorgaende overwinninge van beyde de zyden geſchieden, gelijk de Hartogdommen van Kleef en Gulick, als wanneer Prins Maurits en den Marquis Spīnola daer in vielen, op een en den ſelven tijdt met twee zware Legers, en yder nam het geen hy bekomen konde, de eene ten profijte van Brandenburg, en de andere van Nieuwburg; of anderſints, dat de France alles vermeeltert en in bezit genomen hebbende, een deel van hare verkregene winſten aen ons zouden overlaten.

't Eerſte is buyten alle bedencken, ſoo lange als wy geen Leger gelandt hebben, en in der daet, 't is voor ons onmogelyck om der een te brengen, 't geen by dat van Vranckrijck halen mach, in Grooten en in Vaerdigheyt in 't veroveren, al haddēſe tot noch toe niet een voet Lants in de Vereenigde Provintien. Maer ſo als de ſaken nu ſtaen, blyckt het ſoo klaer, als de ſtraelen van de Son op den helderen middagh, datſe eer Meester van alles foudē kunnen weſen, dan onſe Sloupen aen 't Land roeyen.

Wat aengaet, of ſy ons, na dat ſy 't alles overwonnen hadden, een deel foudē geven, dient men daer ontrent drie dingen te overleggen.

I. Moet gelet of onderſocht werden hoe ver ſy daer toe gedrongen zyn, of door verbinteniſſe gehouden, en wel, wat gedeelte ons foudē moeten toekomen, alſoo alle ſchijn daer van bedrieghlijck is, ſoo de France beloſten niet anders behelſen, als een beleeft verlof om te nemen 't geen wy maer krijgen kunnen.

II. Kan men uyt het voorige klaer beſeffen en afmeten, hoe hoogh hare beloſten en diergelijcke verbinteniſſen zyn te achten.

III. Dewijl d'Aert en gelegentheyt van 't Landt ſulcks niet lijdē kan, dat het gedeelt zijnde zou beſtaen, niet alleen ſonder grootte ongemackelijckheden aen beyde de Partyen, maer ſelfs ſonder den ondergang van een van dien: wat

der Francen Koning ons oock soude mogen beloofd hebben soo kan hy niet willig zijn, ons dat deel te geven, waer door het sijne soude gebracht werden onder der Engelschen gehoorlaemheyt. En soo sijne Majesteit alleen soude hebben een gering gedeelte van de winsten, wat voordeel was voor hem daer uyt te halen, en hoe sou hy 't selve beschermen tegens de France Mogentheit, sonder met eenen beyde sijne Schat-kisten en Volck uyt te putten? ja men soude noch meer kunnen seggen, en al die 't Landt recht kennen sullen moeten toestaen, ten ware Amsterdam en de Zuyder Zee mitsgaders de Schepen aen yder op de ware helft gedeelt wierden, de scheidung niet suyver kon gemaectt werden; en wie Meester van die Stadt is, sal haest of immers ten laetsten de andere t'onder brengen.

't Is waer, indien wy eenige Zee-Steden in onse Macht hadden, en de Francen niets van al 't overige, soo souden die wel voor een tijdten kunnen wesen als een Kapperon op den Neuse van Holland, en wy daer uyt groot voordeel in onsen handel verkrijgen; maer, soo de France al 't overige behalven die Zee-Steden in hadden, wat gelijkheit is daer tusschen hare en onse besittinge? en na sy met soo grooten Macht haer Keyserrijck versterckt hebben, soud'er wel een rechtsinnig Man derven dencken, dat eenige weynige Plaetsen, die ons soude in ruymen, haere Macht soude kunnen verevenaren, of liever een trouw en bestendig bollewerck zijn tegens haere heersfuchtige en hoogdravende gedachten?

Om dit wat meer op te helderen, en klaer te vertoonen, hoe sorglijck het voor Engelandt is den Evenaer van Europa wegh te nemen, uyt hope van deel te hebben in den buyt en onse Heerschappy te vergrooten: soo is opmerkens waerdig, hoe wy in het doorsien van onse Engelsche geschiedenissen sullen bevinden, dat alle onse uytheemsche overwinninge, of ongeluck in 't eynde, of schadelijck en lastigh aen 't Koninckrijck zijn geweest; alsoo de Zee dan geduerig door en weer door gekruyst dient te worden, om de selve 't hooft boven te houden, die ondersteunende met Volck, Gelt, en andere nootsakelijckheden: selfs ten tijde der overwinninge van 't beste gedeelte van Vranckrijck, konden wy dat niet lange tegens het overige beschermen, ja verloren daer noch by, en dat naer een onverhinderde vreedfame besittinge van eenige honderden Jaren, 't geen van outs sijner Majesteits Voorzaten door 't recht van erffenisse toebehoorden. De nieuwe Winsten zedert dien tijd gedaen, zijn insgelijcks uyt de handen gegeven om een voornaeme Somme gelts, alhoewel de Staat van Europa ten dien tijde of eenige andere insichten sulcks mochten hebben vereyscht.

Die my nu sou willen tegenwerpen, dat de voorige winsten met soo veel voorsichtigheit niet waren aengeleyt, of wel swaerder om te behouden, dan dese, daer wy nu naer staen, die, segg ick, sou willen tegenwerpen merke I. Dat onse Voor-ouderen naer de geseyde winsten, of *alleen* hebben gestaen, of indien sy haer voegden met andere Vorsten, (gelijck doense de behulpfame

hand hadden des huylen van Borgonje) hadden en behieldenfe echter voor hun felven het grootst' en voornaemste deel. II. Soo is 't altijd geweest, en van verscheyde onser naeburige Vorsten geacht voor een sacke van groot belang, dat Engeland *altijdt* zou behouden ten minsten een gedeelte van de gescyde Winsten, om daer door geduerig een voet op 't Landt te hebben, en de handen aenden Evenaar van de algemeene ruste, als oock om des te gemakkelicker en spoediger sijn Bontgenoten te hulp te komen, en schoon dese twee gelucken dus te samen gingen in hare winsten, evenwel 't zy de voornaemste swarigheyt en sake selfs, 't zy onse Natuerlijcke onbequaemheyt om het verkregene te behouden, of watter aen gehapert heeft, evenwel alle de Europische winsten zijn ongeluckig en in der daedt schadelijck geweest.

Dewijl de saken dan dus gelegen zijn, wat kunnen wy dan oordeelen, en met eenige schijn van redelijckheyt verwachten, of wat goet kunnen wy ons selven beloven van onse voorgenome Winst met Vranckrijck, daer der noch alle de vereyste gelucken en voordeelen van de vorige in dese ontbreken. Ten eersten, daer wyse *selfs* niet machtig zijn te veroveren, soo sluwen wy een ander voort en verleenē onse handt (benauwende, namentlijck, de Hollanderen ter Zee) om te vallen in een Landchap, 't geen, wanneer het nergens nae soo machtigh was als wel tegenwoordigh, van gants Europa geoordeelt wiert niet alleen een tree, maer wel ter halvet wege te zijn tot de algemeene Monarchie en Opper-bewind van Europa, en daerom oock eenmael tegen het Huys van Oostenrijck een seer groote t'samen-sweeringe gebrouwen wierdt, op datse die Provintien haren handen mochten ontwingen. Ten tweeden, 't is immer nu voor een yder openbaer dat het der Francen belang niet en is sijne Majesteyt 't voornaemste gedeelte van de Winsten te geven, noch oock, ons lang te laeten houden, 't geen hy ons om eenige eygene insichten in 't eerste mochte toe-steeken; en hoe men dit ons *anbekende deel* ons sal verzekeren en als by pande verzegelen; kan ick niet voorsten, wijl men geen *Jalbots, noch Graven van Bedifords* verneemt in 't voorste van het overwinnend Legher, noch sijner Majesteyts Staendaerden en Veldt-teyckenen in de gewonnen Plaetsen siet oprichten, noch Engelse besettinge in de selve; maer in plaetse van dien, terwijl de France vast voortgaen haer Keyferrijck te vergrooten, vermaecken wy ons selven, quansuys, daer mee, dat men de *France Macht de Onse* noemt, en trachten, soo niet ons selven, immer andere wijs te maecken, dat dit gantsche werck gedaen wort ter eere en tot luyfter van de Engelse Natie, tot voortsettinge van den handel, tot behoudenisfe sijner Majesteyts Persoon, tot onderschraging van sijn Konincklijck gesagh, en gelucksaligheyt van 't Koninckrijck. 't Is waer, wy weten noch niet wat wy fullen beuren, nochtans, naer 't voorgeven onser Grooten Mannen, fullen wy iets hebben, en die willen niet gelooven dat der Francen Koninck ons soude laten gaen, sonder vergeldinge voor de diensten, waer mede wy naer ons vermogen, hem Groot maecken, en in der daet tot den Top van een algemeene Monarchie opvaeren, *wacht en stelt u het*

het quaetste voor, (seyde een groot en een kloeck Edel voorvechter voor de Francen in een gedruckten brief aen den Ridder Thomas Osborn) genomen wy soo sorgeloos waren, dat men de Francen alles liet in swelgen, en ons toefien; selfs in soo een voorval, soo soude der Francen Koninck de Maght der Hollander ter Zee wel verminderen, door diense hem onderdanigh waren geworden, maer de sijne nochtans niet vreeslijcker maecten, schoon hy haer Meester was. Ick wil gaerne bekennen dat dit een nieuwe Politique maniere van redeneren is, daer weynigh menschen van gedroomt hebben: en is dat alle onse versekertheyt? soo hoop ick dat 'er geen waer Engelsman sich sal laten ringelooren door gesagh of afkomst der gener, die op dese wyse voortgaen, om het Koninckrijk uyt sijn Vryheden te praten, en van Engelandt een France Provintie te draeyen.

Ten vierden, 't voorname gevaer en de sonderlinge gevolgen van eenige der vorige gestelde dingen, nevens de onmogelijckheden van de andere dus zijnde ('k hoopē klaer) bewesen; en behoeven wy niet veel tijd te verliefen, om te toonen, genomen (want dese overige saken sijn alleen maer mogelijcke uytkomsten) dat de Hollanders haere verliefen verhaelen, en met de hulpe van haere Bontgenooten machtigh sijn beyden Engelandt en Vranckrijk te wederstaen, soo kan het sijner Majesteys belangh niet zijn, te blyven volherden in den Oorlogh, wiens gevolg sijn Rijk elendelijck sal verarmen, en door den geduerigen afbreuck, welcke de Kooplieden jegenwoordig moeten betreuren, en noch verder hebben te vreesen, den handel van de Natie soo verdrucken en haer hoofd doen onder halen, datse in meenigte jaren van Vrede 't selve niet weder sullen kunnen opsteken; bysonder, soo Spangie getercht wert om tot een openbaren Oorlogh met ons uyt te bersten, gelijk sulcken gevolg onvermydelijck is, en uyt dese verbintenisse met Vranckrijk wel eerlange vloeyen mochte.

Doch alsoo veele desen Oorlog vermomt en in haer blancketsel beschouwen, jae met opset schijnen blint te zijn, noch te willen letten op haren quaden naesleep, en wat leelikheyt onder dat masker schuylen mach; maer sich alleen vermæcken met de losse en rauwe gedachten van de verwoestinge der Hollanderen, en daer uyt verscheyde voordeelen te gemoet zien, om haer met d'inbeeldingh van dien jegenwoordigh al te kittelen; sonder nochtans die te kunnen noemen, veel minder op vaste gronden te bewijfen uyt desen insichte, segh ick, soo acht ick gantsch dienstigh aen het geen alreede gesegt is noch een weynig te lassen, namentlijck, eenige weynige aenmerckingen soo in opsichte van Spangien als oock het Keyserrijk.

Ten opsichte van Spangie. Ten eersten is 't bekent, wat die Kroone te verwachten heeft van Vranckrijk soo haest sich de gelegentheyt maer op doet, om die aen te tasten en te vermeerderen, 'koordeel daerom dat 'er niemant behoeft te twiiffelen, of het Spaensche Hof sal door alle bedenckelijcke middelen zich stellen tegens den aenwas en voortganck van haren erfelijcken en eeuwigen Vyandt.

Ten tweeden is 't naeck en klaer, ingevalle de Francen de Vereenighde Pro-

vintien veroveren, dat de Spaensche Nederlanden in ordre moeten volgen, re-
gelrecht tegen de vermaerde *Triple Alliance*, welcke (in 't voorby gaen) als
dan niet langer *Tripel* sal zijn, wanneer de Hollantse Republijc ten gronde
gesoncken is.

Ten dærden, alwaer 't dat de Spaensche geen eygendommen te verliefen had-
den in de Nederlanden, soo bleef het echter haer belang, soo wel als nu, om de
Vereenigde Provintien voor 't schenden en veel meer den gantschen ondergang
te bewaren: want 't zijn by haer de rechte gronden van Staet, datse behooren
haer gantsche Koninckrijck tot den laetsten Man en druppel bloets toe te wa-
gen, om (soo 't eenigzints mogelijk is) den Francen den aengroey en 't ver-
krijgen van soo een ontsachlijcken Zee-macht te beletten; gemerckt nae die
tijdt geen silvere Vloot of Galioenen behouden soude kunnen overkomen, en by
gevolge hare Monarchie niet langer staende blijven.

Ten vierden, soo is den Keyser alreede verbonden, en vyantlijck heyt begon-
nen tusschen hem en de Francen, en Spangie sal 't oock niet lange kunnen ont-
gaen, zijnde gehouden met den anderen een en 't selve Lot te wagen, soo wel
door de laetste, als geheyme handelingen, mitsgaders 't gesamentlijk belang
van beyder hare Huysen.

Ten vijfden en ten laetsten, Spangie heeft den Hollanderen alreede sijnen
hant geleent om de voornaemste Steden in Brabant te bewaren, en in de laetste
aenslagh op Charleroy den Francen ten hoogsten verstoort, wat konnense door
een openbaren Oorlog meer doen? Oock is 't haer veel veyliger Oorlog te ver-
klaren, terwijle de Francen de handen vol hebben, dan, naer datse hare winsten
gedaen hebben, tot haer om *genae* te roepen.

Uyt welcken allen van selfs vloeyt, dat 'er een *breken* onvermijdelijck moet
volgen tusschen Spangien en Vranckrijck, en by gevolg, indien wy volher-
den in onse verbintenisse met Vranckrijck, oock tusschen Spangien en ons:
En aengesien dat het *wel zijn* en *belangh* van de Hollanders haer in sulcker ma-
te raectt, en sy daer van soo gevoeligh zijn, datse oordeelen niet seecker te we-
sen, so die verwoest werden, so is 't haer voordeel, desen Oorlog ons so verderf-
felijck en verblindende te maken, als doenlijck is; ten eynde sy ons krachtiger,
danse oyt tot noch toe gedaen hebben, tot de Vrede met hare vereenigde Vrien-
den mochten trecken. Dat men sou willen voorgeven, sy derven tot geen *Breken*
komen, sy zijn voor ons vervaert en benart, wy weten hoe wy met haer in de
West-Indies hebben om te springen, dit alles ware goet, in gevalle dat haer ge-
heele welvaren niet in de waegh-schale stondt, en, wanneer se met ons *Breken*,
dan meer souden opsetten dan haer gantsche al: daerse in tegendeel alles wa-
gende, souden, en sullen na allen schijn haer selven en geheel Europa behouden.

Dit dan toegestaen zijnde, gelijk het nootsaeckelijck moet, soo de waer-
heyt by ons sal gelden, behoef ick weynigh woorden te gebruycken; om En-
gelandt van 't droevigh gevolg des Spaenschen Oorloghs gevoelijck te maec-
ken; ick sal alleen by-brengen 't geen onwederleggelijck is. Ten eersten, 't be-
staen

laen der middel en onser Koop-nieen, een ongeoorfflijken schat bedragende. Ten tweeden, het verlies van onsen handel met haer, welcke de andere van dit Koninck-rijck verre overtreft, en sonder het welcke onse Wolle Manufacturen ons by moeten blijven, en wel de helft van onse Wevers en Spinders gaen bedelen. Ten derden, de verhindefinge van onsen Levantschen en Eylandschen handel, welcke beyde door geen Convoyen verseeckert kunnen werden, in gevalle wy met hun komen te Breken; alsoo de Spaensche Oorlogs-Schepen machtigh zijn, om de Straet te ontveyligen. Met wat moet of seeckerheydt souden onse Handelaers yets avontuuren, dewyle, beneffens de Duytsche Kapers, de Zee onbruyckbaer gemaect soude werden door Oostenders, Biskaeyers, Majorcaenen, en Minorcaenen, alle welcke niet minder zijn dan de Vlissingers, en gene in 't stuck van Rooverye, soo wel ervaren als dese. Jae, hebben dese Liederen niet, sonder eenige hulpe, in de voorledene Spaenschen oorlogh boven de vyftien hondert Schepen van ons genomen, en wederstondt Spangie doen niet beyde ons en Vranckrijck. Ten vierden, door 't verlies (ten minsten door de verhindefinge) van onsen handel sullen sijner Majesteys Costuymen seer weynigh wesen, 't welcke de voornaemste tack van sijn inkomsten is; in dier voegen dat 'er nieuwe Schattingen in hare plaets sullen moeten gelicht werden, om den Oorlogh te onderhouden en voltrecken, en by gevolge sullender soo veel grooter gelt-middelen aen sijn Majesteit moeten toegestaen werden.

Gaen wy van Spangien naer 't Keyser-rijck, wy vinden den Keyser en den Ceurvorst van Brandenburgh met daedelijckheden in 't geschil gewickelt; en verscheyde andere Vorsten in Staet, om sich insgelijcks tegens Vranckrijck te verklaeren. Zoo dat het tegenwoordigh hoogh tijdt is voor den Parlemeute, en allen waere Engelschen verder en meer om te sien, dan sy tot noch toe gedaen hebben, en met meerder forge het gevolg van desen oorlogh in de Schale der gesonde reden te wegen. Want het *vuyt*, 't welcke wy met Vranckrijck ontstecken hebben, is soo aengebuet, dat het geschapen staet, geheel Europa te verteeren, soo wy ons niet spoeden om 't selve te blusschen, en door een tijdelijcken omkeer van Vranckrijck af, plaetse geven tot gesonder Raedts-plegingen. Om dit dan ons tweede deel te sluyten, verfoeck ick dat de volgende overleggingen met aendacht en opmerckinge mogen overwogen werden.

Ten Eersten, *Van wat een grouwsaem Christelijck bloet-storten wy de oorsaeck zullen zijn, als wy echter met opset de hoogmoedige voornemens van Vranckrijck willen wytwercken, en dat soo haerblyckelijck tegen ons eygen belangh: want soo persen en dwingen wy geheel Europa de Wapenen op te watten tot haer eygen bescherminge en een yder op te maecken tot den algemeene melvaert, en behoudenisse haerder vryheden, welcke wy nochtans, even als waren wy betoovert, voors bengelijck gaen vertreden.*

Ten Tweeden, *Hoe schadelijck desen Oorlogh ons zijn sal, ingewalle de 'samen gepoegde macht der Vorsten dien van de Francen komt te overwegen. Namentlijck, daer door sal de Hollandsche naem haer Geloof, zijnde 't eenige dat haer noodigh is, weer bekomen, en by een yder in achtinge zijn, sulcks dat se hare machtige Legers niet alleen sullen kun-*

nen betaelen; maer oock so machtiger √ loote dan voor desen, in Zee brengen. Enick kan niet sien, hoe een van beyden onmogelyck is, dewyl het vastgaet, en alle die't Landt recht kennen, sullen wy toe-staen, in gevalle de Hollanders maer eenigen voor sreet bequa- mens, t'zy in hare eygen Wapenen, t'zy in die van hare Krienden; sy souden in't korten, sonder moeyten; soo veel gelt, als haer noodigh was, kunnen opnemen. Daer-en-boven soosal een gesont oordeel dien staet immers maken, dat het Huys van Oostenryck met vele vermogende Vorsten vereenigt noch lang om sijn en haer leven sal worstelen, en mocht den Francen noch wel swaer genoeg vallen.

Ten Derden, Maer sal't voor ons niet gevaerlyck zyn, in gevalle Duytslandt noch Spangie te kort schieten, om den voortgang van Frankryck te slyten? En by aldien sy alle moesten buygen en bucken onder de zege-pralende Wapenen van den Alder-Christelycksten Koninck, wat sal geworden van Arm Engelande? maer dan sijne Majestejt (t'zy met eerbiedighheit omtrent sijn Konincklycke Geheylighde Persoon gestroocken) moet die dan, segg ick, t'haerder believen als een buxder, tot nader opsegen sijn Koninckryck besiten? Of beelden wy ons selven in, dat wy op onse macht meer mogen steunen en daer mee sullen nyt voeren dan geheel Europa met de hare; en al had Frankryck alles gewonnen wy hem daerom evenwel niet meer behoeven te vreesen, of sonder kreuck sijn geweld kunnen afwachten? Laet die spreeken, welck e sijn Majestejt tot desen Oorlogh hebben geraden, t' mom-accu'sicht moet nu af, en zy in haer rechte gesthapenheydt voor den dagh komen; laet sy nu ons openlyck zeggen, wat loon sy getrocken hebben om den Francen Koninck algemeen Opperheer te helpen maeken; en wat nieuwe regen ylagen van goudt in haer schoot zyn uytgestart, om Engelande van de Francen te laten overstromen; of op't minste schynbaer te maeken. t' Schryven van een deel Hartlingen kan wy niet ketpen, en selfs twintighderhande benschelachtige kindertlycke praectjens tegens de Hollanders; kunnen gans niet recht veerdigen en raedsaem maken, dat men met Frankryck tegens geheel Europa sal aenspannen. Als wy in desen Oorlogh beden reden de Hollanders alleen op de tongh, en wist men op geen andere Vyanden iets te seggenja selfs niet te dencken; dit was het eenighste spel dat men socht, en die waren de eenige Roof daer naer wy haecten om onder ons ende de Francen te deylen; maer genomen nu, dat wy soo voorsichtigh noch al geweest waren en sorge gedragen hadden om de Vereenighde Provintien gelijck te deylen, (waer over wy ons gedragen tot het geen hier voren daer van gesaght is) souden onse groote Christopbels haer selven wel willen te pande setten, dat ons lot sal vallen in de vermakelyck ste plaetsen van Europa; en dat sijne Majestejt in het algemeen Keyserryck mit den Alder-Christelycksten Koninck sal deylen? Stel eens, dat de Hollanders ons hebben leet gedaen, of mishandelt; en dat onsen Oorlogh tegens haer niet onrechtmatigh is; is't dan recht soo veel andere Vorsten te bederven? dewyle die sonder haer niet kunnen bestaen; en daerom tot haer eygen bekoudt gedwongen zyn alles by te setten om de Vereenighde Provintien het hoofs boven te kunnen houden. Kort om, die rolle is verandert. En alhoewel onse oneyndige liefde ons leert aen d'oprechtheydt der Francoen niet te wantrouwen, noch oock den aenwas van hare macht te vreesen; soo zyn nochtans de meeste Vorsten van Europa van een ander verstande, voornemens zijnde den Hollanders by te staen en te beschermen soo lange sy haer selven beschermen kunnen, daer quame van wat het wilde. Zoo dat

om Hollandt te veroveren, alle hare Geantecrae en Schip-vroupen moeten vermeerverd
zijn, en der Francen Koninck moest nootfaeckelijck eerst 't beste gedeelte van Europa
onder de knie hebben eer wy voor ons aenpart den Briel of Vlissingen kunnen krijgen.

Ick soude hier vele andere bedenckingen konnen by doen (en mogelijk van geen minder
gewicht dan de vorige) om het gevolghijcke noot-lot en verborgentheden van den Oorlog
te meer aen den dagh te brengen en te ontvouwen. Maer alsoo sulcke raecken het *wel zijn*
en *behoudenisse der Wetten onses Koninkrijcks* (soo wel Geestelijcke als Wereldlijcke) soo wil ick
mijn selven in-binden om niet geheel of eenigfins verdacht te werden als of ick trachte tus-
schen sijnen Majesteyt en sijn Volk een naer-yver te verwecken, 'k sal dan alles laten ter for-
ge van beyde de Huyfen, om daer in te voorssen, en door de middelen en wegen, welcke
sy sulleng eyogelijck en nootfaekelijck vinden, en 't gewicht der saecke sal vereylichen.

I I I.

Dus verre hope ick bewesen te hebben, 't geen wy voor af, in den beginne van
dit verhael seyden; namentlijck, dat dit een Eeuwe der wonderen is, en van al die
wonderen de voornaemste, de tegenwoordige verbintenisse met Vranckrijck, en
met desen Oorlogh te volherden in soo vervaerlijck een Maetschappye. Maer, aen-
gezien dat 'er geen uytwerckingen, hoe seltsaem en wonderlijck, beyde soo in de
Burgerlijcke regeringe, als oock in de Nature, of hebben haer bequaeme Vaders
en Verforgers om de selve voort te setten, soo is 't seer nootfaekelijck; onderzoek
te doen in de *saken van onsen onbegrijpelijcke Raadt*, om des te beter te konnen
oordeelen van haren rechten aert.

Ten dien eynde sal 't dienstigh wesen, dat wy eens buyten 's Lands afweyen, en
overleggen of 't Staetkundige bestier van andere Vorsten, welcke insgelijcks in 't
selve Verbont der Francen sich hebben ingelaten, voor ons niet souden mogen we-
sen als een kijcker om daer door te sien, en t'huys alles te ontdekken.

Die Princen zijn de Bisschop van Munster, en de Ceurvorst van Ceulen; en wat
den eersten belangt: 't is al de Wereldt bekennt, en wy hebben selfs een genoeghsame
ervarentheyt wat het gelt by hem te weegh kan brengen, echter moet ick dit noch
seggen, dat hy hier in voor soo ver eerlijck is, als hy 't geen schande oordeelt 't er-
kennen en opentlijck te belijden. Hy is maer een besitter voor sijn leven; en alles
dat sijne Kisten en Koffers vollen en op-propen kan, dat houdt hy voor sijn eenigen
Intrest en *recht belang*. De algemeene Monarchie en sal geen hoogh gesagh, 't zy
van sijn Broeder of Neve bekruypen noch besnoeyen: want een aentienlijcke en
rijcke besterffenisse is het eenighste Prinssdom dat hy hen heeft na te laten, alsoo
sijne tegenwoordige Onderdanen bedorven zijn; en daerom foeckt hy maer voor
sijne Erfgenamen Schatten op een te stapelen. Maer 't quaatste genomen, eene
rijcke *Abdy* in Vranckrijck sal hem meer in-komsten geven dan sijn gantsche Bis-
dom, gelijk een Noortschen Koninck nu onlangs sijnen Kroon daer mede verwif-
felt heeft, invoegen de saecke, hoese oock uytvalt, alijdt 't sijnen besten is; en,
wilden de Staten maer meer *geldt* bieden dan de Franssen, sijn Bisschoplijcke Hoog-
heyt soude met 'er haest sijn ouden haet afleggen en veranderen in haren besten
vriendt.

Godvruchtigh en waerdigh Prins is, en van nature een groot Liefhebber van Vrede. Maer hoe kan hy daer toe bewogen werden, om van sijn Lant des stoel des Oorlogs te maecten, sijne stercke vastigheden eenen vreemden in te ruimen en sijne Onderdanen te brengen tot de uiterste armoede, als 't in quartieren van sulcke ongebondene Legers gewoonlijk met sich sleept? Dit valt licht te beantwoorden; sijn aengeboren *Slappigheydt* en de *Sachtsinnigheydt* van sijnen aert hebben alles op sijne voornaemste Staet-kundigen laten aenkomen. De geheele Regeringe van sijn bezittinge, en 't gantsche beleydt van zijnen Raedt, is in handen van sijnen Gunsteling (eenen anderen Bisschop) hebbende een gevoelen en *deselve* gronden als die van *Munster*. Echter kan de *Goedheydt* van den Meester de trouloosheydt van sijn Dienaer niet rechtveerdigen. *Quid vultis mihi dare & tradam eum vobis*; dat is, *Wat wilt ghy my geven, en ick zal u hem overleveren*: Wanneer nu die *Gunsteling* de *Bisschop van Straetsburgh*, sommighe swaere dingen niet wel konde verduwen, sijn ziele sich quellende over 't bederf van soo vele duysenden menschen eade huysgesinnen, en dat door zijneygen trouwloosheydt, schendig misbruyckende 't bestier dat hem soo gulherdig toebetrouwt was, wanneer hy, seg ick, dit niet konde verduwen, soo was zijn eygen Broeder (d'overledene *Bisschop van Mentz* een beedigt Voorvechter voor de Francen, en van wien sy plegen te seggen, boertischer wijze, dat hy haer eenen *kostelycken Vriendt* was) aenstonts by der handt en gereet om hem in alle swarigheden te vertroosten, en tot grooter yver als met sporen aen te setten. Vraecht gy my dan waer 't belangh van den Aerts-Bisschop van Keulen in dese Verbinteniſſe met *Vranckrijk* gelegen is, en hoe hy met goede oogen zijn Lantschap kan sien bederven, even als of 't woede der Turcken 't selve overstroomt en vernielt hadden? Verwondert 'er u niet over, de *France Pensionarissen* of *Loontreckende Raedtsheeren* willen 't soo hebben, en de twee Broeders *Furstenburgh* zijnder voor betaelt.

De saecken alsoo buyten 's Landts staende, soo wensch ick uyt grondt mijnes herten, dat dit Eylandt, in opfichte van om-gekochte Raetslieden oock roemen mocht van 't selve gheluck dat *Yrlandt* geniet in opfichte van feijnige Schepsels, en dat geen Staet-kundige Adderen in onse Engelsche Lucht adem konden halen, sonder aenstonts haer leven uyt te spouwen. Maer eylaes! onse geschiedenissen gewagons al te veel van alfulcke bewyſen in tegendeel, en sonder achterwaerts te gaen tot de voorgaende Eeuwen, zijn Majesteit selfs en dit selvige Parlement hebben (noch weynigh jaren geleden) in dese sake haer selven volmondig ge-uyt, dat, namentlijk, *grote Staet-kundige* hare trouwe wel konnen te buyten gaen.

Vermits nu eenige aen een misdaet schuldigh zijn geweest, soo moeten se daerom niet alle sonder onderscheyt veroordeelt werden, of wy behooren wel soo omsichtig te zijn, dat wy die gene welcke zijn Majesteit heeft verbeerlijckt met soo veel uytmuntende stralen sijner Vorstelijker genade niet al te haestig en verdoemen.

De sekerste wegh, om den Cabale, noch oock der waerheyt niet te verongelijcken, is, dat men in 't kort eens na-zien het bedrijf van de voornaemste der Verfetteren deses Oorlogs, latende het oordeel, 't zy van onschult of oock van schult, aen den onzijdige Leser,

1. **Soowilick niet meenen op de wonderlijcke uytwerckingen, die der Francen en openbare Cautingen, van de wonderlijcke uytwerckingen, die der Francen mildadigheyt (by naer al 4 jaren geleden) heeft te weegh gebracht, omfettende die gene welke sijn belangh aldermeest tegen waren: en alhoewel onder die uytwerckingen meenigte van vuyle bedryven steken (welke ook ter kennisse van verscheyde Leden der beyder Huysen zijn gekomen) soo salick echter, self niet machtigh zijnde die gansche verborgentheydt te ontvouwen, (als het hebbende uyt de tweede hant,) de volle openbaring daer van bevelen den genen, dien de saeck aengaet; welker een op 't minste aenporen, en volkomen versorging van de sekerheyt zijns persoons (naer my bericht is) t' allen tyden gereet staet, om op dit spoor (in 't gezigt en tot genoeg van de gansche werelt) den eersten voetstap tot onsen onderganck naeck en klaerlijck te ontdekken, en wanneer de gronden van dese *Verborgentheydt der Ongerechtigheyt* eerst geleght zijn.**

2. **Maer 't zy dat al het geen hier van geseght wert waerachtigh zy, of niet; ick oordeel immer dat het gantsch geengewoonte is, soo groote *gemeenschap* (als men al voor lange bespeurt heeft) tusschen uytheemsche *Gesanten* en voorname leden van Staet; geduerigh ter maeltijdt, dickwils op de Lant-huysen en Hof-steden te gaen, verscheyde dagen, ja weecken daer te blijven is een nieuwigheyt in de werelt. En, dat een *Gesant* de *gemeenschap* en vryheyt gebruyckte in soo een Adelijck huys, gaf een rechtvaerdige reden aen alle opmerckende lieden, om te besluymen, dat hy 't dier genoeg betaelt hadde. 'k Ben versckert dat het sijne Majesteit selve in den beginne gansch niet en geviel, schoon sy door hare welgeluckte behendigheyt met hem verfoent zijn.**

3. **Wy hebben gezien in 't eerste deel van dit verhael, hoe niet alleen zijne Majesteit, maer oock dese *grooten Luyden* gantsch dienstig vonden, een rechten Evenaer te houden tusschen de onderlinge Vorsten en Republijcken van Europa, en den voortgangh der Francen te steunen, hoe sy by trappen zijn voortgevaren en de Hollanders daer toe door ons bewogen, om gelijckerhant dien storm te stillen, die de woelende *Omrusten* verweckt hadden, en de vlammen van haer verslindend vyer te blusschen. Doe beweesen wy dat de *Triple Atlantie* niet en was aengevangen en voortgeset, uyt een persoonlijcke liefde en genegentheydt die wy den Spaenslen toedroegen, maer tot ons eygen *wel en seker zyn*: jae om voor te komen dat 't gantsche Christenrijk niet overstroomt en wierde. En, dit dan soo zijnde soo is 't wel der pijn weert onse *grooten Mannen* te vragen, en van beyde de Huysen, en de overige van de Natie te verfoecken, hoe 't is by gekomen dat de Evenaer van Europa soo seer verandert is, en wat de Francen sedert den Vreden te *Aken* soo veel ontflaghlijcker gemaect heeft dan te vooren? Of heeft het Huys van Oostenrijk eenige vermeerderinge van nieuwe macht bekomen? Of heeft den inval van *Lotharingen* den Alder-Christelijcksten Koninck verswackt? Hebben wy, vier of vyfjaren geleden, gansch nootfakelijck geacht, hooge Wallen tegens een deel France Golven op te werpen, en sullen wy tegenwoordig soo vermeten sijn, dat wy haren geheelen Oceaen binnen laeten? 't Gevaer, daer men gansch Europa voor vast stelde, doen ter tijt in te**

der aen onse Poorten dan oyt te voeren, echter hebben wy ons selven noyt sekerder geoordeelt, en terwijle 't Europische Schip aen 't sincken is, soo bespeurd de Cabale (dit is haer geloof) 't minste geen gevaer. Geluckige Menschen die soo haestigh in nieuwe Schepsels verandert zijn! Wie soude niet wenschen deel te hebben in uwe verlichte genaede?

Maer ter saecke, door de handeling te *Aken* wierden alle Princen in 't Christendom genodigt tot de Garantie, en des te meerder versterckinge en versterckinge der Vrede, doen gemaekt tusschen Spangie en Vrankrijk: Uyt welcken Hoofde (gelijk wy hier voren gesegt hebben) sijne Majesteit een Minister sont aen de Gerofmeerde Princen in Duytslandt, om haer te noodigen tot de Garantie van de geseyde Vredehandeling te *Aken*, anderlints genaemt *Triple Aliantie*; en, niet lange daer na, wierden op den selven grondt voorstellen ghedaen aen verlicheyde andere Princen, om haer insgelijcks in de *Triple Aliantie* te trecken, als namentlijk den Hartogh van Lotharingen, nevens eenige andere, zijnde daer toe seer genegen; na dat alles byna voltoyt was, den Alder-Christelijcken Konink welken niets vervaerlijcker noch afschoulijcker was dan dien ontknoopelijcken knoop noch *vaster beleyd* te sien, daer hy nu vast hevig en Mannelijk onder d'Aerde wroetede om die *sels te vernielen* wilde de voorseyde Maetschappye voor komen, en viel daerom in Lotharingen, sulcks dat hy by nae den Hartogh sels sijn gevangen had gemaekt.

In desen ival van Lotharingen zijnder drie of vier opmerckelijcke diagen. 1. Behalven de schande en opspraek van soo een onrechtmatige verdruckinge, en den afkeer die in alle Vorsten behoorden te sijn; siende een Souverain Prins op so schendigen wijze uyt sijn Lant gejaecht, behalven dit, seg ick, soo is'er niets dat grooter licht kan geven, om daer door te sien de onversadelijcken lucht, en begeerte van Vrankrijk tot een algemeene Monarchie; want seker niemant als soo een, kan sich aenmatigen 't recht van Princen af te setten, en beyde met haer Leven en Lantschappen na sijn gevallen te handelen: Endaerom hadden die gealle, welke soo onlangs tot bevorderingh der vryheden van Europa vergadert waren gewest, die hadden immers, segh ick, sich selven hergens over gevoeliger te toonen, noch andere prickelen van nooden om sich tot wederstandt aen te setten. 2. Dit gewelt was met eene openbare *Breucke van de Pirenesche Vrede*, en by gevolge van de Vrede te *Aken*, dewijl dese was een vernieuwinge en verdere versterckinge van de andere, en voor soo veel raekte het dan insgelijcks de *Triple Aliantie*. 3. Het ooghwit van de geseyde Vrede t'*Aken* wiert daer door vernieticht, gemerckt men daer mee by sonder voor hadde den Franssen in haren voortgangh te steuyten, en aen was van haer Macht te benemen. 't Veroveren van dat schoone Hartoghdom was soo waerdigh, (indien niet meer) dan al de winsten in de Spaensche Nederlanden, daar door hield hy een gedeelte van 't Spaens gebiedt soo beset of belegert, (gelijk Luxemburgh) als oock afgesneden van de vorige (gelijk 't Hartogdom van Bourgondien.) 4. 't Blijck van de groote genegentheyt in den Hartog van Lotharingen om sich te voegen met d'andere Princen in de *Triple Aliantie* gelloten, was de rechter reden, waerom hy soo vervolgt wiert, hoewel men dat met eenige andere onrechtmatige en beuselachtige voorgevens trachte te bewinpen.

Op dese gronden soo was den Hertogh van Lotharingen in goede hope, dat de *Triple Aliantie* sijn onnosselheyd soude beschermt hebben, met voornemen om Europa niet te versaecken, schoon sy hem lieten drijven. En, om haer gaende te maecten, sondt hy eenige sijner Dienaren aen de Onderling-Verbondene Hoven, waer op onse *Groote Mannen* sijnes

Majesteit den raet gaven uca in dat gevean niet in te wickelen, hoewel hijner Majesteit
Genegenheit en liefde tot Reckmatigheydt hem aenmaende geen hulpe te ontleggen eenen
Prince, aen welke hy soo hooghlijck verplicht was, en bysonder in sulcken voorval, waer in
de wyheydt en eere van 't Christenrijck soo mercklijck gevaer liep. Maer de *Ministers* na
't schijnt hebben 't gefagh gevoert boven de Meester, en Loinaringens Gesant wierdt met
een Compliment en meenigte van vriendelijcke woorden te rugge gesonden; al zijn trooft
was dat sijn Majesteit der *Francen* inval voor een storm hield, welke voor dienstijt niet en was te
sluyten; tot wat gebruyck was dan de *Triple Aliantie*? Wat sal ten lasten gewelden van der
selver opgeproncke Lof tuytingen? Was het swaerder der *Francen* Conink *Lo* haringen
te doen ontruymen, dan hem te dwingen van 't *Fransche* Compt af te staen; (gelijck sulks
geschiede by de *Vrede-handelinghe v Aken*) indien wy maer ons eygen belangh waren ge-
trouw gebleven, en door geen andere bedenckelijkheden bewogen? want **EEN** blyvende
EEN MAECKT oock altijd **EEN**.

Omtrent ten selven tijde, daer wy gesonden hadden aen vercheide Vorsten om haer te
noodigen tot de *Triple Aliantie*, de *Keyser*, welck in billichheydt de selve beleefstheydt
wel hadt mogen afwachten, noodigde zich selven door eenen brief, en uyt kracht van een
Vredens Artikel te *Aken* verlocht in de *Garantie* toegelaten te werden.

Op 't openen van desen brief, verseeckerde sijne Majesteit (als op wiens *Goetheit* som-
mige van onse *Groote Mannen* doen geen tijdt hadden om te werken) den *Spaensen* Ambaf-
sadeur, welke dien brief hem behandicht had, hy verseeckerde hem, seghick, van zijne
blijtschap om de overboldigheydt zijner Keyserlijcker Majesteit, in zijne genegenheit
tot de *Garantie*, en beloofden alles daer toe te versorgen; maer dit besluyt ghenomen en
ordere gegeven om de stucken te vervaerdigen, wierdt'er op 't *Tapijt* gebracht, dat de *Se-
cretaris Trevor* (als niet zijnde opgewieght in hare heylige *Geheymen*) de instellinghe daer
van niet mochte hebben, hoewel het nochtans zijnes Ampts was, en hebbende doen hun
selven van de saecke meerter gemaect, so wierdt'er een redelijck verdrach en eerlijck ont-
werp in 't eerste voorgestelt, maer eer het selve voltoyt, was wisten se aerdighlijck (met de
hulpe van *Monfr. Colbert*) hare rolle te spelen, wannerse zijnen Majesteit weinborstenden,
dat het in laten des *Keyfers* achter zich had een sloop van seer sware en gevaerlijcke gevolgen
en soo hy in 't *Verbondt* quam, soude zijn Majesteit daer door sich in wickelen in alle zijne
krackeelen, en gehouden wesen zijn *Leger* te voeren (gelijck den voorgemelten *Schryver*
van den brief aen den *Ridder Tho. Osborn* sich selven liet verluuden) tot op de verst gelegene
Grensen van *Duytslant*, en dat soo dikwils als het mocht gebeuren, dat hy door den grooten
Turck soude overrompelt werden, hier tegen arbeide den overleden *Secretaris* of *Geheym-
schryver Trevor*, soo veel hem mogelijk was, en trachte zijn Majesteit volkomenlijck te
doen belessen, dat de *Garantie* van de *Triple Aliantie*, soo wel als de *Vrede* te *Aken* in ha-
ren kracht alleen zijt op de *Vyandlijckheydt*, soo van *Vrankrijck*, als *Spangte*; daerom,
seydt de *Vrede-handelinghe*; maer onse wijse voorsichtige *Mannen* (soo wel als de groot-
ste meenigte) bereyckten haer oogh-wit, en des *Keyfers* voortslagh wierdt verwor-
pen.

Soo haest als eenige onsen *kleynen Goden* met dat *Diamanten* *Swaerdt* van *haren Alexander*
dat *Goddelijcke drievoudige* *Snoer* door gesluden hadden, wierdt de *A R M E Triple Alian-
tie* te voren so *G E R O E M T*, met woeten getreden en bespottelijck gemaect; ja minder ge-
acht dan een *Baler*. Sijn Majesteit en sy lieden selfs oordeelden 't sedert de handelinghe
te *Aken*, seer billijck, en met eenen seer noodackelijck andere Vorsten te verdoecken tot
't voorseyde *Verbondt* (of wel om anders te seggen in de *Garantie* van de handelinghe te
Aken) en te bewegen tot het 7 *Artikel* van de geleyde handelinghe; door 't welck alle *Konin-
gen*, *Staten* en *Princen* daer toe genoodicht werden, maer, een als of hun zijner Majesteits
besendinge aen den *Princen* van *Duytslant*, en ook de woorden van de handelinghe selfs uyt
den zingelchoten waren, seggen se ons nu (in den selven gedruckten brief) dat de nootlae-
lijck-

... uit vordere nuvaigen in 't arie-voudige Verbont, een gewoonelyke maniere is van eenige oude en seer fnywigh-sjende Liedten, en nemen 't derhalven seer qualijck. Is 't nu daerom, om dat gy niet en wilt toestaen dat se onsfeylbaer zijn? En daer naer; vermits van het drievoudige Verbont dikwils gewag gemaect wert, sonder de Garantie 't Aken te melden ('t welke echter in waerheyt is, 't geen daer door gemeent wert) te seggen redeneert den Schryver, *wy souden haer noodigen tot dit Triple Aliantie, anders drievoudig Verbont, dat's dan . . . soo gy daer op let't is een slag, of manier van spreken die sich selven om verre stoot. Eadem vestram. Dis immortales!*

4. Wy zijn boven dit alles noch al verder voortgevaren, en de beleefde toe eygening der Francen ten haer vriendelijck omhael hebben soo veel op ons kunnen werken, dat zelfs de gedachten van de Triple Aliantie ons walgelijck waren, en alles wat'er aen vast is by nae haetelijck. Wy veerdighden oock onsen Gesant *Marsilly* naer de *Swissers* om haer te noodigen in de Garantie van Aken, welke door de Francen onderschept, ghevangen genomen, ende te *Parijs* gerabraeck't wierdt; daer hy uyt was, om de gheboden, hem maer weynighe Maenden te voren van onse Grootte Mannen ghesaet, te volbrengen; al het welke met goeden oogen wierdt aenghesien, daer nochtans een enkel woordts spreckens van ons zijn leven had kunnen verschoonen, oock hebben wy 't selve niet qualijck genomen, (soo goetaerdigh zijn wy) daer nochtans op het *Scharvot* hem twintigh-der-hande *vraeghstucken* omtrent sijner Majesteyts persoon wierden voor gestelt: (En in die openbare en schandeleuse plaets) een scherp onderfoeck gedaen omtrent alle omstandigheden van 't geen tusschen hem en den Koninck van Engelandt (soo wierdt zijn Majesteyt dickwils gemelt ende genaemt) was voorgevallen.

5. Maer verwondert u niet al te seer dat wy versuymt en verlaten hebben onse Verbonden en Vrienden om den wille van den Alder-Christelijcksten Koninck; want wy toonden aenstonds hoe dickwils wy ons eygen belangh hebben over 't hooft gesien, en wierden *geslaepen in de France beleefstheyt*; ja tot verwonderens toe, en, door de innerlijcke gemeensaemheyt met *Monsieur*; van 't welke ick u drie staeltjes sal geven.

't Eerste is, dat, daer wy uytvoeren en donderden tegens de Hollanders, vermits sy volgens hare verbintenisse de Huysgesinnen, welke van *Sutename* wilden vertrecken, niet genoegh bevorderden, wy 't echter door de vingeren saegen en vonden geen schuldt in de Francen, doense ons meer als vier jaren *Sint Christophel* onthielden, jae nae 't verdrach 't gantsche Eylandt, zijner Majesteyts Onderdanen toe-behoorende, bedorven, en wy souden 't voor *strafheyt* gehouden hebben zijn Alder-Christelijckste Majesteyt te hardt voort te porren tot een *haestigh*, en *naeuwkeurigh* naer-komen van zijne Artikelen. En, indien men den Francen Bevel-hebber in die Gewesten gelooven mach, was'er een goedt verstandt omtrent 't geseyde Eylandt, en tusschen sommighe onser Grooten en het France Hof, gelijck te sien is in 't *verhaal* door den *Heer Willoughby*, ingelevert aen den Raedt van de Engelsche West-Indische Plantagien. 't Wiert oock al'oo in 't boeck aengeteyckent.

't Naeste is, dat'er een Wet van de France Geheymen-Raedt (welckers seggen nu voor *Gronds-Wetten* van dat Koninckrijk gehouden werden) gemaect wierdt en alle haere Zee en Lands-Officiers en Bevelhebbers in de Eylanden van *America* by den selven wel scherpeelijck opgeleght en bevolen, te bewaren voor haren Meester de Souveraniteyt van die Zeeen: de geseyde Wet gekomen zijnde, door een persoon van aensien, in onsen Geheymen-Raet; soo wierdt'er in het eerste seer tegens gebulderd (maer haest begraven in vergeentheyt, en onder de onnoodige papieren wegh geleght, niet tegenstaende de Francen uyt kracht van dien, onsen handel seer bekommert hebben en oneyndelijcke moeyelijckheden daer uyt gesproken zijn, ja soo verre (dat ick ter goeder trouw onder-richt ben) dat de tegenwoordigen Gouverneur van *Jamaica* naer zijn aenkomst aldaer geklaeght heeft; dat, niet tegenstaende den ouden wrock met Spangie, soo waer een goeden omme-ganck mackelijcker met hun te houden, dan met der Francen, onse *beiminde Bondt-ghe-nooten*, En

En voort laetste staetjē van onse meer dan gemeene beleeft heyt aen de Francken. Verscheyde voorname Handelsaers in Londen, hadden een verloek-lichrif afgevaardigt aen zijne Majesteit in zijnen Raet, klagende wegens den *overlast*, daer hare *Factoors* en Agenten in Franckrijk onder moesten lichten, mer de rechtgeschapenheydt der sake, en een kort bericht van hare klachte: dit quam ter ooren van sommige onser *Groote Ministeren*, en hebbende voor 't overleveren daervan 't gesicht gehad, verhinderden door haer gesach alle vorderen voortganck in die saken, en paeiden de Koopluyden met de belofte van den Francken Ambassadeur daer van kennisse te willen geven, en te versorgen dat het door hem voorgekomen wiert. Hoe zy, sedert de belofte, in haren handel aengemoedicht zijn konnense best oordeelen: want ten is niet behoorlijk dat men de *naektheit* van onse ware *Vrienden* op dese wijze, tot aenschouwen van desen geheelen Raetten toon soustellen.

VI. De voorgaende bysonderheden zijn meer dan overvloedigh, om een onzijdigen en verstandigen Leler te vergenoegen, en te doen sien, wat indruck en vermogen de Francken op onsen Raet hadden; met eenen geveense een groot licht, ende helpen seer veel om te onderscheyden of wy in waerheyt het d'ryvoudigh verbont hebben verbroken, (of ten minsten laten *smucken* en van *selvs versmelten*) om geen andere reden, dan dat wy gedwongen waren met de Hollanders in *oneenigheyt* te treden, en ons selven te beschermen tegens hare onderdruckinge, gelijk als dien *Edeelen Schrijver* (soo menighmael hier voren gemelt) ons wilde wijs maken: sou men dan niet veel liever, en op veel yaster grondt, uyt 't vorige mogen besloyten dat het daer aen haperde, *vernius* het des Francken Konincks belang en voordeel niet en was, dat de *Triplicke Atlantie langer soude in wesen bliwen*, en daerom hebben wy voorgenomen met den Hollanderen te breken, en *slaven* te werden, op dat sijn Alderchristelijckste Majesteit sijn eynde mocht bekomen.

Maer op dat dit in 't eerste niet wat te streng schijne, en dat men 't niet aenschouwe als alte *stremghoom gewoigh*, over onser *Grootter Mannen* voornemens: soo is tnootfakelijck, verder te doen blycken, hoe de *CABALE*, naer datse den Oorlogh eerst hadden voorgenomen, met alle toelech en neersighheyt desen Oorlogh te *Rachweerdigen*, of ten minsten soo te doen schijnen.

Dus dedense met den laster tegens den Hollanderen *over hare verwaende Schriften*, *afgriffelijcke Schilderijen*, *opgerechte Pylaeren* en 't *slaan van Medaeyen*, tot een oneyndige schande van sijn Majesteits Persoon en van sijn Konincklycke Waerdigheyt: met desen laster zeghick dedense yder een den mont open, daerse nochtans tot op desen huydigen dagh geen van de *serroquande Sobristen* noch *Schilderijen* hebben konnen voor den dagh brengen; en de Pylaer en heeft noyt wesen gehad dan alleen in de herten den gener, die haer werck hebben gemaekt van een haet te vorwecken tusschen de twee Natien, en Europa in vuur en vlam te setten. 't is waer, daer was een Medaie gelagen, 't welcke men wel had konnen voorby gaen, doch soo drae was 't in Hollandt niet bekend, of 't wiert wederstaen en den stempel in stucken gebroocken: dat meer is, alle onzijdige Menschen diese gesien hebben, konden niet mercken, dat'er yets in was, 't welck beledighde, ofte schijn hadde van eenigh nadeel aen sijn Majesteit.

Boven dit alles oordeelden sy 't van groot gewigt, in desen Oorlogh soo wel, als in de vorige, soo niet gekerm, ten minsten de toekeminge van de *Indelaers*, en daerom vergdense van sommige eenige klachten tegens de Hollanders, tot versterkinge van de *goede zaakke*, waer in aenmerkens waerdig is dat de gemachtigde wegens de *Oostindische Compagnie*, zijnde onder andere onck versocht om hare klachten in te brengen, antwoorden en by geschrifte over gaven (of immers yets van den volgenden inhoudē) *datse niet en wisten van eenigh leet haer door de Hollanders aengedaen, sedert de handelingē te*

Breda, maer 't schijnt dat den Inftelder van zijner Majesteys Declaratie wat beter onderrecht was, en vry meer wiff van des Compagnies bewint, dan selfs de Gemachtigde.

Dit alles was niet genoegh, de geschillen ontfiaen wegens het nakomen van dat deel des Verbonts rakende *Serandam* moesten oock noch in den top getrocken werden, en selfs doen, als den Secretaris Trevor alle saken met de Staten hadde vereffent, en volgens d'over een komst de nodige last ontfangen: Banisters verreck wiert uytgestelt, en des Ridder's Iohn Trevors Verdrag (gelijk als hadde hy zijn last niet trouwlijk verrigt) wiert ter oordeele van den Raet van de Plantagie gestelt, daer ten laetsten den geseeyden Banister, zijn en des Secretaris Trevors sake soo wel bepleyte, dat met veel moeyte dese wiert ontslagen en vry gekeurt en den anderen afgevaerdicht, hoewel met vele quinctlagen (al te lang om hier by te voegen) 't welck (soo niet ware voorgekomen) sijne reyse wel vruchteloos mocht gemaect hebben. Maer wy moeten niet vergeten, dat de eygen Man welcke Meeſter Secretaris Trevor soo seer beschuldigt hadde, met veel minder selfs vernoegt was geweest eer dat de nieuwe Raetslieden haer 't oor hadden vol geblafen; en waren niet weynigh op Colonel Banister verstoort, vermits hy van de Staten meerder begeert hadde, dan sy selfs wilden hebbe, *wat* (wierter geseft ten dien tijde) *Junkt u dat men Oorlog moet voeren om uwent wil of wel dat wy verplicht zijn u en der Plantoren uwer makers belangh te behertigen? quantum mutatus ab illo! hoe zijn die Mannen nu verandert!*

Haer naeste werk en (in waarheyt) een groot Meeſter stuk was, 't fenden van 't Iacht, met last om door de Duytse Vloot te zeylen, en te willen, dat de Vloot *voor sijne Majesteys Vlagge soude strycken*. Ick soude de sake der Hollanders niet geerne *Rechtverdedigen*, ofte in 't minste voorlipreken 't *weygeren* van den Hollantschen Admirael om te voldoen de *Eerbewysinge* die den Engeliſche Vlagge toe quam: de State selfs en zijnder niet mee vermaect, maer gereet om met een nieu verbant diergelijke dingen voor te komen. Dogh daer zijn in dese sake veelderhande *omftandigheden*, welke haer opmerkinge wel verdienen, als I. Dat de Hollantse Vloot doen ten Ancker lagh, niet verre van haer eygen Kust en Redt, 't welke by verscheyde Lantbeschryvers niet gehouden wert voor een gedeelte der Britannischer Zee. II. Waren de Hollanders doen ter tijdt uyt, om de gevolgen van de *Triple Aliantie* naer te komen, en, soo de gelegentheyte sulcks vereyſchte, om de Spaense Nederlanden by te springen, zijnde door den Fransen gedreygt, en in aentoght met een aensienlijk Leger naer Duynkerken, 't welck (men sou 't immers oordeelen) doen geen tijdt was, om een af te vaerdigen en krackeelen te soecken, of op te rapen; te meer, vermits wy den Hollanderen *beloofi hadden*, een Vloot in Zee te brengen, soo wel als zy, om sich met haer te vereenigen tot het algemeen *wel zijn*. III. Dat de *Pensionaris de Witt*, welke Hollandt op die tijt beheerſte met een meerder dan *knechtelyk Gesagh*, zijn roem stelde op poinctjes en beuselingen te staen, voornamentlijk tegens Engelandt, 't welck de Republiick des te meer ontschuldigt, van niet de behoortijcke plichtplegingen, 't zy aen zijn Majesteyt, of wel aen die Natie gedaen te hebben, door de bysondere grootsheyte en eersuchtigheyt van haren knecht: en sekerlijck, ick moet seggen, dat van alles, 't geen ten laeste van de geseyde *de Witten* gestroyt werdt, is 'er nauwelijks yers, 't welck my meer soude doen gelooven, datter een heymelijck verstant geweest was tusschen de Fransen en hem, dan sijn handel in dese sake, doe daer by, wanneer men voldoende eyſchte dat hy de sake soo lang uytstelde, daer 't nochtans 't merendeel der Staten genegen waren Engelandt genoeghen te geven, aengesien hem 't over bekent was, hoe dit krackeel door onse Ministers gesocht wiert, en een algemeen eyſch van nooden hadden om te Oorlogen, en haer woordt den Fransen Koninck standt te doen.

IV. Suckelden wy verscheyde Maenden eer wy voldoeninge eyschten, want waerse eer geeycht, sy waer oock eer gegeven. V. Wanneer den Ridder George Downingh over wiert gefonden volgens 't voorschrift hem gegeven, was hy gehouden, geen voldoeninge van de Hollanders aen te nemen, als dat seker getal van dagen verlopen waren, 't geen hem voorgeschreven was, zijnde een seer ongeregelde en ongewoone maniere van doen in Gesantschappen, en in Holland noch veel minder dan in eenige andere Plaetsen in 't werck te stellen: dewijl haer onmogelijk is 't besluyt van hare Steden te hebben, en naderhant van hare Provintien sonder eenen geruymen tijd. VI. Dat dit des te onmogelijcker gemaect wiert, vermits wy niet alleen eyschtenen 't gewoonlijk *Afschicken van de Vlagge*, 't welk wel altijd een voorregt van Engelandt is geweest, maer Nationael eerst is toegestaen in 't jaer 1654, en bevestigt door de twee handelingen met sijnen Majesteyte in de Jaren 1662 ende 1667. doch beneffens dit, oock een nieuwe slach van bekentnisse ontrent 't *Recht der vrye Zee*, waer van geen gewagh gemaect werd in de geseyde handelingen, soo datse door het 'tamen voegen van die twee dingen in een Memoriael, welke de Hollanders soo schielijck en los te gelijk niet konden toestaen, den Staten nootlaeckten, 't involgen van 't eerste om haer beraet over 't tweede uyt te stellen. En was dit een gereet middel om 't Volk aen 't morren te helpen en te voren in te nemen, de Hollanders hebben de Vrede gebroken, en geweygert te strijken. Als de Hollanders hare antwoorde wilden geven aen den Ridder George Downingh op sijn Memoriael, sloeg hy 't af, en quam 't huys, tegens een tweede ordre die hy ontfangen hadde van sijn Majesteyts eygen hant, waer over hy ook in den Tour in hechtenisse wiert geset: maer om den Edelman niet te verongelijken, moeten wy ook bekennen, hoewel hy een volkomen, en een later bevel van sijn Majesteyt had gekregen, welck sijn voorschrift in soo ver tegen ghingh, dat zijne Vrienden om hem te verontschuldigen onder de handt overleghet hadden, hy sou voorgeven dat hy ter selver tijt oock brieven van eenige onser grote Ministers ontfangen hadde, welke hem beswoeren, soo op sijn voorschrift te passen, gelijck op sijn eygen behoudenis, en haer dicht en getrouw te zijn. VII. Ten laetsten is 't seer opmerkelijk, wanneer de Hollanders door eenen Expreffen de antwoorde, van den Ridder George Downingh geweygert te ontfangen, gefonden hadden dat wy ten eersten kort bescheyt gaven, *het was duyster en onvernoegende*, hier op sonden se een bovengewonen Gesant, die met den gewoonlijken en doen ter tijt daer leggenden *onsen Ministers* verklaerden, dat sijn Meesters, van oogmerk en begeerte zijnde sijnen Majesteyte alle mogelijcke genoeg, nopende de Vlagge, te geven, hem in desen opfichte hadden gelaet en volmachtigt, om op te helderen 't geen in hare antwoorde duyster mochte zijn, en te volmaken 't geen daer aen haperden, weshalven hy versocht, datse hem tonen wilden 't geen sy niet verstonden, ofielden niet wel te zijn, of andersins datse geliefde naer hare eygen maniere selve te stellen de Articulen, welke zy bequaem oordeelden, om diergelijcke ongelegentheden voor te komen: maer sy seyden, de Staten met hare Ministers weten best haer eygen antwoord, en hoe sy dat moeten beleggen, men kan oock van haer niet verwachten, dat sy Articulen fouden instellen. Hier op leverde den Hollantschen Gesant een ontwerp en voorwaerde, om de saeck, nopende de Vlagge, eens te werden: maer wanneer hy hier ontrent haer gedachten afvraeghden, en of 't haer genoeg konde geven, kreeg hy wel koeltjes en suynigh tot antwoord, *wanneer sy het getekent en weder behandigt hadden, soudense hem daer van hare meninge wrien*, en alsoo de Gesant niet geraden vont, en weygerigh bleef te teekenen sonder versekert te zijn, of het voldoen konde, was de 't samenkomst gedaen: maer met ryper gedachten de saeken overwickende, nam de Gesant voor, 't geschrift te onderteyckenen, en slechts op hoop

uyt zijn handen te geven, waeromse verfochten een nieuwe *Samenkomste*, die beleyt wiert tegen seven uren des Sondags avonts: (naer 't gevecht van de *Smirnische Vloot*) maer op den selven dag, uyt vreesde dat de Hollanders ons meer souden genoegen geven dan wy 't selfs begeerden, quamen 't *onse groote Mannen* met sijne Majesteit te boyen, om een buyten gewoogen Raet te beroepen, en sonder verder uitsel de Declaratie van Oorlogh te hooren lesen, en daer op Amen te seggen: sulcks dat, wanneer onse Gefanten op haren gesetten tijdt verschenen, en 't geteekende geschrift wilden overleveren, zy met dit kort bescheyt te rug gesonden wierden, *Lix te laet*.

V. II. Ick soude hier konnen bylatten soo meenighe en gewichtige bewijzen van de konstige streken die *onse groote Mannen* gebruykt hebben om sijn Majesteit te bedriegen, en hem ongevoelig te brengen tot een welgevallen in desen Oorlogh: maer gemerkt dit gantsch bekommerlijck en sorglijck is, sulcks dat ik vreesde niet bequaem te wesen om my daer door te reddan, (schoon ick noch soo omsichtigh waere) en 't oordeel van de werelt af te wachten, of haer quaer en moetwillig misduyden mijner oprechtighyt te ontgaen, en my daer voor te bevrijden; om de swarighyt, segh ick, is 't veel sekerder en wijslijker voor dat gedeelte der gehey menissen van de *CABALE* een Gordijn te schuyven, dat sy dit Meester-stuck op meer dan eene plaetse (om soo te spreken) *selfs* hebben wetene wesen, en sijn Majesteit *Baar* daer van te maken.

V. III. Om 't voorige wat meer op te helderen, en ons selven so veel als mogelijk is, hier in te voldoen, of de besluyten die wy schijnen te maken van den zwier en 't ooghmerck der Cabalisten, niet te eenzijdig gehaelt zijn, zal 't niet ongeraden wesen te ontdekken, wat haer eygen gevoelen zy selve in den beginne daer van gevoelden, en hoe ver sy by hun selven overtuygt waren, dat haren nieuwen Raat was over een komende met den rechten Interest en 't belang van Engeland, 't welck best blijken sal by de twee volgende bysonderheden.

De eerste is hare grootte, niet vertrouwende hare geheyme verborgenheden aen Personen, welck sy om haer aemien, ingeboren Manhaftigheyt, Eerlijckheyt, of Ervarenheyt verdacht hielden, datse pamentlijck of te naeuw liende souden zijn, en de gantsche saek eerst willen dootlickken, eerste met haer souden aenspannen: of te haestighen voorbarigh, soo 't by geval quame te gebeuren, datse haer omkeerden, en 't kleet een gantsch anderen plooy gaven; en op dese schoone en quansuys eerlijke gronden, wisten se hare *CABALE* ofte geheymen Raat Meesterlijck te versetten, en gelijkelijck uyt bewint van vreemde saken te schoppen Prins Robbert, den Hartog van Ormont, den Lord Zegel-bewaerder, en den overledene Secretaris Trevor, welker laeste is geweest eersten geheym-Schrijver van Staeten noyt uyt het Bewint, selfs van de gewichtigste saken gesloten; ik sal u niet melden van andere aensienlijke en voorname geheyme Raatslieden, die men tot die tijdt tog altijd gebruyckt had in 't Bewint en Handelinghe met Vranckrijck.

Had nu de *CABALE* geen ander oogwit als 't behout van de Natie: waerom hebben se met soo een onsligten toelag en besteken werck sulcke Mannen daer van gehouden en buyten geslooten? Mannen die soo veel op sijn Majesteit en het gantsche Koninkrijck verdient hadden. Dit is een saeck die mij geringh verstand ver te boven gaet, en die my dit Raedt sel kan uytleggen, sal my een Man der Mannen zijn, *erit mihi magnus Apollo*.

Maer su dit geen overtuygend bewijs en is, 't volgende meen ick sal der immer se en, en wel klaerder zijn, en beyde de Hoyen kunnen 't best oordeelen, of haer lieder *Vergaderen* soo *gevaatlijck was*, of oock *hoe getrouw* die Raetslieden geweest zijn, welck zijn

Maje-

Majesteit hebben aengraden, op de begeerte van den Koninck der Francken, het Parlement so dik wils te proroger en of uytstellen: een Parlement wiens trouwe en yver voor haren Souverain geen weerga heeft in voorgaende Eeuwen. Heeft men oyt wel gehoort, dat de *Cicils* of oock *Walingham* de Koninginne haren Meeltresse bewogen hebben geenen grooten Raet te beroepen, of niet te vergaderen, wanneer sy toerustede om den Protestanten in Vrankrijck te hulpe te komen, of de Vereenighde Provintien te beschermen tegens Philippus de tweede. Konink Jacobus bekreunde zich niet sijn Parlement te Vergaderen, even als buyten vreesde dat sy hem in den bystant aen den Palts-Grave souden tegen zijn. En sijn tegen woordige Majesteit heeft die niet in den vorigen oorlogh tegens den selven Vyandt genoeghame proeven gesien van beyde de Huysen; uyt-druckende by alle gelegentheden hare volvaerdigheyt om voort te setten, soo veel in haer was, alle de aenslagen, van zyn Majesteit geoordeelt te strecken ter Ber en behout sijn Heerschappye, en tot aenwas of bloey van sijn Koninkrijk. Wat redenen hebben dan *onse groote Mannen*, om die heughlijcke inwillighing van sjaer Majesteits getrouwe Onderdanen tegen te gaen? waerom niet geroepen wiens hulpe soo nootzakelijck was, en die het noyt en hebben afgeslagen, als 't maer versocht wierdt? maer wy willen haer niet veroordeelen, voor wy 't alles hooren: Parlemeden (hout het uwe Onderdanen ten goede) zijn somtijds wat wieveligh en willen haer niet laten paeyen met schoone woorden, sy door kruppen wat te ver de geheymnissen, die voor de Wereldt noch verborgen zijn. Onse Grooten waren benart, dat in de Vergaderinge van soo vele ver en klaer siende Lieden licht yemandt van haer allen den *Adder onder 't gras* sou ontdekken; en indien hare *M Y N E* lucht gekregen hadde, den geheelen aenslach ware misluctt geweest, Neen, neen, *W Y* sullent *beter* doen, (zecht de Cabale) *W Y* sullen *wijser* zijn, dan soo een *gevaer* te loopen, *W Y* hebben woonemen te Oorlogen, en willen door een *kiagend* Parlement daer in niet *gestuyt werden*; maer konnen *W Y* door het gebreck des Parlements geen Engelschen onderstand hebben. *W Y* sullent met de Francke stellen: en zijn wy daer me noch niet geholpen (let hoe sy by trappen gaen) dan sullen wy des Koninckx *Schat-kamer* sloyten, ondertusschen valt de Smirnische en Oostindische Vloot in onse handen, en als wy in die schatten grabbelen, wie sal zich met ons doen bemoeyen?

IX. Dus verre hebben wy de **CABALE** geleyt, maer noch niet verlaten, 't lust ons met sommighe van haer naer Holland te reylen, en dan sullen wy vaer wel seggen.

Wy hebben alreede in het eerste deel van ons verhael een bericht gedaen, hoe onse Volmachtighde een nieuw Verbont met der Francken Koninck hadden ghetroffen, en daer uyt gehaelt onvermijdelijcke ghevolghen, maer hier onder sal 't er noch bet daegen.

Wanneer der Francken wonderbaerlijken voorspoet geheel Europa verbaest en in rep en roeren gestelt hadde, was ons Hof, (beseffende hoe weynigh forge voor Englands deel in de winsten was gedragen) niet minder benaut, dan al d'andere, en onse Groote Ministers wierden aller ylaggevaerdicht, soo naer de Hollanderen, als naer de Francken, zijnde op haer vertreck in duysent vreesen van een dach naer de Marckt te sellen komen, en alles onder 't Franc gebiet te vinden. In den Hage aengekomen, en van den Commissarissen der Staten verwelkomt, leydense haer Compliment af met alle mogelijcke betuygingen en uytdrucken van genegenheyt tot Holland en sijn belang, beneffens hare onsteltelheyt over 't naderen der Francken: daer kregense een bericht van Monsieur de Groots onderhandelinge, en van de groote forge welke de Francken

voor ſijnen Majesteſte daer in gedragen hadden, 't welke ſoo hoog opnamen, dat haer niets en konde te vreden ſtellen, dan 't vernielen van de Franſche Vloete, ten minſten het aenſlaen van dien. Hier van dien in 't Leger des Prince van Orangie getrocken, vernieuwdenſe aldaer hare uytnemende genegentheyt, en verſeekerde Zijne Hoogheyt, dat ſijner Majesteſtes opſet noit geweelt ware, de Vereenigde Provintien te laten vermeerſteren; en ook ſelfs den Alder-Chriſtelijkſten Konink dikwils had betuygt, hare Republijk alleen maer wat te willen verootmoedigen, en dat het haer ook niet te lijden ſtont, den Francen op die wiſje te laten voortgaen. Eyndelijk namenſe op haer en beloofden alles daer toe in 't werck te ſtellen, dat het Franſche Hof ſich ſoudelaten vernoeogen met *Maſſicht*, en 't recht van de beſittinge te behouden in de Steden op den Rhijn, behoorende aen den Keur-vorſt van Brandenburg en Keulen, en ſo de Francen dat bodt in den wint ſloegen, wildenſe op nieuws met den Staten Raet-plegen, en gefamentlijk middelen be-ramen, om den ondergank van hare Republijk voor te komen, ſo wel als den gevaerlijken aenwas van de France mogentheyt.

Na deſe mooye Hooffche Vriendelijkheden ſpoeydenſe ſich naer ſijn Alder-Chriſtelijkſte Majesteſte, maer weynig uren rijdens van daer, en lieten naer ſich een onuytſprekelyk genoegen in de gedachten der menſchen, met een groote verwachtinge van een gelukkige veranderingh door hare yverige bemiddeling. Maer wat vermag niet de Koninklike welſprekentheyt van den Alder-Chriſtelijkſten Konink? Wien kunnen die *goud*-woorden niet bewegen? Naer dat onſe groote Miniſters maer eenige weynige dagen in het Franſche Leger geweest waren, bevondenſe hoefe in hare verſtoortheyt gedwaelt hadden, en begonden doen eerſt de ſake met verlichte oogen in te ſien. De handeling van *de Groot*, mitſgaders de byſonderheden, haer in den *Haeg* verhaelt, was een vuylen laſter. Want ſy wierden ſo door 't France Hof bericht, den aengroey der France macht was van weynig belang, en niet te vrefen, ſy waren te Edelmoedig, dan datſe die ſouden misbruyken. Hierom kondenſe den Prince wel by na vergeten, en naer vier dagen noch ſchrijven, *dat de Staten genoegen aen beyde de Koningen te ſamen moeſten geven, en geen van beyde de Kroonen konde of wilde byſonderlyck handelen.* Op deſe onverwachte tijdingen ſtonden, ſoo wel de Prins van Orangie, als ook de Staten uytermaten verſet, Sijn Hoogheyt (door de Staten Volmachtigt om te handelen en met Engelandt te ſluiten) niet langer tuſſchen beyde willende ſwerven, antwoorde den Volmachtighden, dat hy begeerde te weten *waer in beyde de Kroonen wilden genoegen ſcheypen, en wat haren gefamentlyken eyſch ware.* Hier op ſondenſe hem den gefamentlijken eyſch (daer van wy te voren gewaegt hebben) mitſgaders een Copey en aſſchrift van 't nieuwe Verbont, datſe hadden aengegaen. Boven 't gene nu hier voren alrede daer van gefegt is, moeten wy nog de volgende vraagſtucken by doen.

1. *Of ſy alleenlyck afgevaerdigt waren om de France winſte te doen aenwaſſen: en ſoo niet, waerom ſy dan raedſaem vonden den Vrede t eenemael onmogelyck te maken, en den Hollanderen (ſoo veel in haer was) te dwingen, om haer te werpen in de armen van den Franſchen Konink, en onder ſijn Heerſchappye te bucken?*
2. *Of ſy kunnen loochenen volkomen verſekert geweest te zyn dat hare gefamentlycke voorſlagen ſouden verworpen worden; aengeſien den Franſchen haeren eyſch, allcenigh zynde, eenparigh ontſeyt wiert: Soo ja, hoe dan met 't belang van Engelandt kan beſtaen, dat 't het den Hollanderen onnogelyck gemaecht hebben ſijnen Majesteſte genoegen te geven?*
3. *Of ſy niet, ſoo wel van den Prins van Orangie als van den Staten Gecommitteerden ontſangen hadden alle bedenckelijcke verſekeringe van de oneyndelijke begeerten na de vernieuwinge van de Vriendſchap ſijner Majesteſte, en hare bereytwillige veerdigheyt om die na te jagen*

vagen door alle middelen, welke haren tegenwoordigen toestand kon lyden? Soos, toegetrouwelyck de Volmachtighe haren last, en 't geen haer was aenbevolen hebben verricht, en 't versuymen van het aenbieden der Staten, en 't treffen van een nieuw Verboni met den Francen, 't welck so schadellyck voor Engelandt was, gelyck wy hebben doen byjcken?

4. Of die gene, welke in de selve saeck Gemachtigt waren; met haer oock in gevoelen over een quamen, en of al die bedenckingen en meenigte meer haer niet voorgehouden wierden, ja, hant daer op aengedrongen door eenige, die niet anders beooghden dan haren Meester trouwlyck te dienen?
5. Of dat niet is geweest de eenighe reden, waerom sy lieden soo bevigh en bits den Marckgrave Halifax (zynde een dagh of twee naer haer gekomen) uyt haren Ract wilden stooten en buyten hare handelinge sluyten, daer hy soo wel, en in soo vollen maniere Volmachtigt was, als sy selven?
6. Wie de gene waren, welke (naer dat de Marckgraef Halifax niet langer buyten gesloten konde werden) haer beydelijck onder verscheyde voorgeven naer het France Leger spoeyden, onderhoudende noch evenwel hare eygene handelinge?
7. Of sy ordre hadden, der Francen Koninck te noemen Koninck van Franckryck, en dat noch geduyrig in rang voor sijn Majesteit; ja om de eyschen van Franckryck boven die van haren Meester te stellen, als men sien kan by 't afschrift van 't verdragh datse gesloten hebben, als oock van beyde der Koninge eyscht samen gesonden aen den Prince van Orangie door den Ridder Gabriel Silveus, waer op wy ons mogen beroepen, soo de waerheydt hier van in twyffel getrocken wierdt?
8. En ten laetsten, hoe verre haer macht hant sal rechtveerdigen, sich voegende met de Francen in 't versoeken van de vrye oeffeninge der Roomscher Catholycken Godtsdienst in de Verreanigde Provintien, de Kercken gedeylt te moeten werden, en de Roomsche Priefters onderhouden uyt de algemeyne inkomsten, gelyck in het breede gestelt is in 't tweede deel van der Franschen eysch?

Aldus in alle oprechtigheyt des herten, so klaer als my mogelijk is, ter neergestelt hebbende 't groote en wichtige belang van de Natie, waer in ik naer waerheyt voor Godt, sijnen Engelen, en de Werelt mag betuygen, dat ik geen dink, voornemelijck den saken selve, daer 't op aen quam, belangende, voor waerheyt sonder bewijs hebbe ter nedergestelt, en dat na den aert der dinghen, soo veel die kon mede brengen, dit gedaen hebbende, seg ik, sal 'k dan eyndigen, stellende alleenlijck eenige gemeene hoofstucken van 't gene wy in 't breede getoont hebben, en my selven mitgaders dese opmerkingen ootmoedelijck werpen aen de voeten, en sijnjer Majesteit, en van desen grooten Raet, haer smekende in ernstig overleg te willen nemen.

1. De natuurlijcke en machtige grootheyt van de Fransche Monarchie.
2. Hare Heers-sucht, en hoogbravende gedachten in alle Eerwen met 't gevolg van dien.
3. De grooten aenwas harer macht, soo te Water, als te Lande, en dat onder den tegenwoordigen Koninck.
4. Hoe men, niet lange geleden, oordeelden gantsch dienstigh te wesen haren voortganck te sluyten en wat men, om 't selve, daer in alreede had te weeg gebracht, mitgaders met wat voor een drift dat sulcks wiert voortgejet.
5. Den ommeganck van 't tegenwoordige France Hof, en be sy met den meesten Vorsten van Europa hebben omgesprongen.
6. Hoe vriendelijck, sijn Majesteit in 't bysonder, als oock de gantsche Natie, door haer is ontbaert geweest.

A 200 1492

7. Hoe trouwlijck sy haer woordt, onwoeder sprokelijcke beloften, en andere verbintenissen hebben gehouden.
8. Hoe oprechtelijck sy d' Artikelen tot nu toe zijn naergekomen, en wat voorsekerheit wy hebben, datse niet stimmer sullen doen.
9. De nootsakelijckheit van een waren evenaer te houden tusschen de Europische Vorsten.
10. 't Gevaer in 't verhangen van dien evenaer, na dat se eens aen den balck is waft gemaect.
11. 't Verschrickelijck gevolg van dat de Vereenighde Nederlanden door den Francken vermeerst souden werden.
12. De onmogelijckheit dat wyse souden overwinnen.
13. Dat de ingebeelde scheidyng en deyking des Landts niet in 't werck te stellen, en gants ongelijck, als oock dat wy waynigh (op sijn besten genomen) daer by souden opstoken.
14. Hoe 't selfs schadelijck soude zijn, als 't al mogelijck ware, te scheidyden, dewijls in waerheit 't ooghwit der Francken niet anders is als een gebaelde overwinninge.
15. Hoe verwoestende dese tegenwaardighen Oorlogh noodisakelijck in 't eynde sal moeten werden, in gevalle de Hollanders (door haer Vereenighden) machtig wienden om weder te bekommen 't geen sy verlorren hebben, en soo een swaare Vloot, als d'onse, in Zaete brengen.
16. Hoe een siantijck die Vereenighde zijn, en hoe veel Christen bloeds vergooten sal werden door ons moetwilligh aenspannen met den Francken.
17. Hoe onvermydelijck wy met Spangien sullen moeten Breken, soo wy blijven volberden in 't Verbondt met Franckrijck. En
18. Hoe vorderfelijck het gevolg van een Spaenschen Oorlogh soude zijn.
19. Hoe veel groater het gevaer is, soo de Francken machtig warden, Duytslands, Spangien, en de Vereenighde Nederlanden te vermeersten, en indien gesamt Samenpanninge van Vorsten, hoe groot en aensienlijck die oock souden wogen zijn, swaer genoegh ware om haer maect op te halen.
20. En ten laetsten, Hoe getrouwlijck onse Minilters haer hebben gequeten amtront het gene haer aenbevolen was in dese groote aensienlijckheydt; of sy wrygherweest zijn want afhangen van zytbeemscbe Hoven; hoe sy op haer eygen eer hebben ghestaen, en naer-voerigh geweest in dien deele, wat groote forge sy gedragen hebben voor dien eer en roem der Triple Alliantie, midtsader dien van haren eygen Meester; haer sluppigheit (om niet stimmer te seggen) in 't vergoeden, of ten minsten beklagen, van al de overlasten door den Francken gedaen, soo aen sijn Majestejt selfs, als aen sijn Onderdanen; haer verstandige ondernemens, als oock wonderlijcke arglistigheden en streken om sijn Majestejt en den Natie in desen Oorlogh in te wickelen; alle dingen van belang onder haer te wecken; de gewichtichste voorvallen, twistredenen, en besluyten, voor sijn Majestejts Geheymen Raet te verbergen; ja selfs 't by een roepen van den Grooten Raet ontydigh te houden, en haer sittinge wt te stellen, op dat die hare voornemens hier sou stuyten; ten laetsten, hoe forminge van haer sich hebben gedragen in Hollandt, en wat forge daer getoont voor het belang soo van Engelant, als oock der Protestanten Godsdienst.

Nu roep ick Hemel en Aerde tot getuygen en besweer is te gedencken dat ick beden u heb voorgeselt 't Leven en den Doodt, Zegen en den Vloeck; derhalven verkieft het Leven, op dat gy en mi Zaer Leven moecht.

E Y N D E.